

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра педагогіки та психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи

М.Б. Боднар

«31» серпня 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Педагогіка

з галузі **01 Освіта / Педагогіка**

за спеціальністю **014 Середня освіта (Мова і література (англійська))**

014 Середня освіта (Мова і література (німецька))

за освітньо-професійною програмою **Середня освіта (Мова і література (англійська))**

Середня освіта (Мова і література (німецька))

Кравець Л. М. Педагогіка: робоча програма для студентів за спеціальністю 014 Середня освіта (Мова і література (англійська)), 014 Середня освіта (Мова і література (німецька)). „31” серпня 2017. – 64 с.

Розробник: Кравець Л. М., кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки та психології.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки та психології.
Протокол № 1 від 31 серпня 2017 року

Завідувач кафедри педагогіки та педагогіки

Л.М. Кравець

31 серпня 2017 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 8/8	Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка	Нормативна	
Модулів – 2/2		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 7/7		1-й, 2-й	1-й, 2-й
		Семестр	
Загальна кількість годин – 240 / 240		2-й, 3-й	2-й, 3-й
		Лекції	
		52 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		54 год.	14 год.
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		134	214
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; 2 самостійної роботи студента – 5; 2,6	Спеціальність: 014 Середня освіта (Мова і література (англійська)); 014 Середня освіта (Мова і література (німецька))	Вид контролю: екзамен, залік	
	Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра	екзамен, залік	екзамен, залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

- для денної форми навчання – 44% – 66%;
- для заочної форми навчання – 11 – 89%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: Впровадження в практику життя особистісно-орієнтованої освіти в умовах розбудови незалежної України висуває високі вимоги до підготовки вчителя, формування його професійної спрямованості. Якість підготовки вчителя залежить від реального використання всього того, що нагромадила за останній час світова і вітчизняна педагогічна наука.

Виходячи з того, що педагогіка є науковою базою професійної підготовки майбутнього вчителя, основним критерієм відбору матеріалу, який включений в програму, є його конкретна наукова значимість і цінність для практики педагогічної діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Педагогіка» розвиток у майбутніх учителів педагогічного мислення, здатності до аналітичного осмислення педагогічної дійсності, навчання їх творчих підходів до розв'язання нестандартних педагогічних ситуацій, уміння приймати найбільш вдалі рішення у відповідності до педагогічних закономірностей, принципів виховання і навчання. Це можливо при свідомому і творчому засвоєнні майбутніми учителями педагогічних знань як знань дієвих, закріплених у практичній діяльності студента.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК5 Здатність знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел.

ЗК6 Здатність застосовувати знання на практиці.

ЗК7 Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК8 Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК9 Знання і розуміння предметної області та розуміння професії.

ЗК11 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (ФК):

ФК17. Здатність оперувати категоріально-поняттєвим апаратом сучасної психології та педагогіки, знання та розуміння специфіки їх явищ, методів, фундаментальних ідей та закономірностей суспільно-історичного становлення, впливу психолого-педагогічного знання на життєдіяльність людини та функціонування соціуму.

ФК19. Здатність майбутнього педагога вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в освітній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів педагогічних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ФК20. Здатність педагога до критичного аналізу власної педагогічної діяльності, до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання і саморозвитку. Уміння ефективно комунікувати з іншими, формувати сприятливий соціально-психологічний клімат у спільноті педагогічного колективу і класу, формувати команду, мотивувати інших до досягнення поставлених цілей, психологічно аналізувати педагогічну діяльність.

Програмні результати (ПРН):

ПРН1. Демонструвати знання основ філософії, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, в обсязі, необхідному для розуміння причинно-наслідкових зв'язків у розвитку особистості, суспільства й уміння їх використовувати у професійній і соціальній діяльності.

ПРН3. Визначати сутність процесів навчання й виховання у середній школі, їх психолого-педагогічні основи в загальних поняттях та термінах, що є необхідним для успішної практичної діяльності.

ПРН6. Демонструвати знання методів формування навичок самостійної роботи й розвитку творчих здібностей і логічного мислення студентів в обсязі, необхідному для успішного вивчення фахових дисциплін.

ПРН7. Розробляти, планувати, організовувати власне теоретичне та експериментальне дослідження в професійній діяльності з метою вирішення актуальних проблем системи освіти за спеціальністю та спеціалізаціями.

ПРН8. Демонструвати уміння критично використовувати світоглядні теорії та

засвоєні теоретичні знання у сфері гуманітарних, соціально-економічних та професійно-орієнтованих дисциплін при розв'язанні соціально-професійних завдань, обирати й використовувати відповідні навчальні засоби для побудови технологій навчання.

ПРН9. Організовувати навчальну діяльність учнів, керувати нею й оцінювати її результати з метою набуття практичних навичок майбутньої професійної діяльності

ПРН10. Демонструвати детальні знання спеціально вибраної галузі (відповідно до обраної спеціальності та спеціалізації) шляхом говоріння, читання, вивчення та звітування про зміст важливих праць на обрану тематику.

ПРН12. Володіти навичками проведення діагностичних вимірів з метою їх ефективного використання у вивченні особистості учасників навчального процесу (учителів, учнів) з метою створення позитивного психологічного клімату у класі.

ПРН13. Планувати, проектувати, конструювати, організовувати й аналізувати свою педагогічну діяльність на основі засвоєних знань, умінь та навиків із дисциплін професійної підготовки.

ПРН14. Застосовувати сучасні методики й технології (зокрема інформаційні) для забезпечення якості навчально-виховного процесу в середніх навчальних закладах.

ПРН15. Зрозуміло доносити власні висновки, знання та їх обґрунтування до осіб, які навчаються, користуючись основними поняттями та термінами дисциплін професійної підготовки з обраної спеціальності та спеціалізації.

ПРН16. Формувати комунікаційну стратегію з суб'єктами взаємодії з дотриманням етичних норм, застосовувати демократичні технології прийняття колективних рішень, враховуючи власні інтереси і потреби інших, використовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації.

ПРН17. Виявляти готовність приймати рішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування майбутніх наслідків на основі отриманих професійних знань.

ПРН18. Визначати рівень особистісного і професійного розвитку, моделювати траєкторію особистісного самовдосконалення, виявляти здатність до самоорганізації професійної діяльності, застосовувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних практичних задач.

ПРН19. Виявляти відповідальність за розвиток професійного знання і практичних навичок, здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної освітньо-професійної цілі, включаючи ситуації невизначеності вимог і умов.

ПРН21. Організовувати та коректувати діяльність учнів в процесі навчання

ПРН22. Здатність до самостійного та автономного навчання упродовж життя, розвиток мотивів самоактуалізації у сфері професійної діяльності, уміння застосовувати творчі здібності, які характеризують готовність до створення принципово нових ідей.

ПРН23. Дотримуватись гігієнічних вимог при організації навчально-виховного процесу в школі з метою збереження і укріплення здоров'я дітей та підлітків; знати психологічні, фізіологічні, вікові та індивідуальні особливості школярів, оцінювати їх фізичний розвиток, зокрема учнів з особливими потребами.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	У тому числі				усього	У тому числі			
Л		П	Лаб.	С.р.	Л		П	Лаб.	С.р.	
МОДУЛЬ 1. Історія педагогіки										
Змістовий модуль 1. Історія світової педагогічної думки										

Тема 1. Педагогіка Стародавнього світу. Розвиток шкільництва і педагогічних ідей у Середньовічній Європі, в епоху Відродження та Реформації.	12	2	2		8	15	2			13
Тема 2. Стан освіти і розвиток зарубіжної педагогічної науки (XVII – перша половина XIX ст.) Реформаторська педагогіка зарубіжних країн кінця XIX – першої половини XXI ст.	12	2	2		8	14				14
Тема 3. Виховання, школа і педагогічна думка в Україні з давніх часів по XV ст. Шкільництво і педагогічна думка України XVI– XVIII в ст.	12	2	2		8	15	2			13
Тема 4. Освіта і педагогічна думка України XIX ст. Шкільництво і педагогічна думка України XX ст.– XXI ст.	15	2	4		9	16		2		14
Разом за змістовим модулем 1	51	8	10		33	60	4	2		54
МОДУЛЬ 2. Педагогіка										
Змістовий модуль I. Загальні основи педагогіки										
Тема 1. Предмет і завдання педагогіки.	8	2	2		4	8				8
Тема 2. Розвиток, визволення і формування особистості.	8	2	2		4	10	2	2		6
Тема 3. Наукові дослідження – шлях до вирішення проблем педагогіки	9	2	2		5	4				4
Тема 4. Мета і ідеал виховання.	2	2				3				3
Разом за змістовим модулем 1	27	8	6		13	25	2	2		21
Змістовий модуль 2. Теоретичні основи виховання										
Тема 5. Суть процесу виховання.	11	2	2		7	12				12
Тема 6. Закономірності та принципи виховання.	13	2	2		9	9		2		7
Тема 7. Методи виховання.	8	2	2		4	6				6
Тема 8. Зміст виховання у національній школі.	8	2	2		4	15				15
Разом за змістовим модулем 2	40	8	8		24	42		2		40
Змістовий модуль 3. Змістовий компонент виховного процесу										
Тема 9. Позакласна і позашкільна виховна робота. Вчитель – класний керівник.	13	2	2		9	7				7
Тема 10. Особистість і колектив.	8	2	2		4	6				6

Тема 11. Спільна виховна робота школи, сім'ї та громадськості.	10	2	2		6	9				7
Разом за змістовим модулем 3	31	6	6		19	22	2			20
Змістовий модуль 4. Теоретичні основи навчання										
Тема 12. Предмет і завдання дидактики. Суть процесу навчання.	10	2	2		6	19		2		15
Тема 13. Закономірності та принципи навчання.	9	2	2		5	8		2		6
Тема 14. Зміст освіти.	10	2	2		6	7				7
Разом за змістовим модулем 4.	29	6	6		17	34	2	4		28
Змістовий модуль 5. Методи, форми навчання. Контроль навчально-пізнавальної діяльності										
Тема 15. Методи і засоби навчання.	12	4	4		4	15				15
Тема 16. Форми організації навчання.	14	4	4		6	8				8
Тема 17. Контроль та оцінювання результатів навчально – пізнавальної діяльності учнів.	8	2	2		4	9		2		7
Разом за змістовим модулем 5.	34	10	10		14	32		2		32
Змістовий модуль 6. Школознавство										
Тема 18. Система освіти в Україні.	8	2	2		4	7				7
Тема 19. Управління системою освіти і школою.	13	2	4		7	11	2	2		7
Тема 20. Методична робота в школі.	7	2	2		3	7				7
Разом за змістовим модулем 6	28	6	8		14	25	2	2		21
Усього годин за II модулем	189	44	44		101	180	14	10		160
Усього	240	52	54		134	240	12	14		214

4. Програма навчальної дисципліни МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Змістовий модуль I. Історія практичної і теоретичної педагогіки зарубіжних країн з давніх часів до сучасності

Тема 1. Педагогіка стародавнього світу розвиток шкільництва і педагогічних ідей у середньовічній Європі, в епоху відродження та реформації

Предмет, завдання, значення та структура курсу історії педагогіки.

Виникнення виховання. Різні його концепції.

Виховання у первісному суспільстві. Зародження виховання як особливого виду практичної діяльності. Виховання і навчання в державах Стародавнього Сходу (Шумер, Єгипет, Індія, Китай).

Системи виховання і навчання у державах Стародавньої Греції.

Виховання і школа в стародавньому Римі.

Наука і освіта Середньовіччя. Особливості освітньо-виховної практики: церковні школи, міські школи, лицарське виховання. Педагогічна думка.

Схоластика як філософська течія. Виникнення і розвиток університетської освіти.

Школа і педагогічна теорія епохи Відродження.

Єзуїтське виховання.

Тема 2. Стан освіти і розвиток зарубіжної педагогічної науки (XVII – перша половина XIX ст.) Реформаторська педагогіка зарубіжних країн кінця XIX – першої половини XXI ст.

Життя, педагогічна діяльність і світоглядні основи педагогіки Я.-А. Коменського. Стан народної освіти в Англії XVII ст. Критичне ставлення до нього передових діячів країни. Педагогічні погляди Джона Локка.

Д. Беллерс про трудове виховання та поєднання фізичної праці з розумовою.

Характеристика французького просвітництва XVII ст. Педагогічні ідеї К.-А. Гельвеція і Д. Дідро.

Ж.-Ж. Руссо про природне і вільне виховання. Освітня діяльність педагогів-філантропів: Й. Б. Базедова і Х.-Г. Зальцмана. Неогуманізм В. Гумбольдта.

Практична і теоретична діяльність Й.-Г. Песталоцці в галузі виховання.

Педагогічна теорія Й.-Ф. Гербарта. Філософсько-психологічне обґрунтування педагогіки.

Практична і теоретична педагогічна діяльність Ф.-А. Дістервега.

Теорія «громадянського виховання» і «трудової школи» (Г. Кершенштейнер); експериментальна педагогіка (Е. Мейман, В.А. Лай); теорія «вільного виховання» (Е. Кей, М. Монтессорі); прагматична педагогіка (Д. Дьюї); теорія «нового виховання» і «нових шкіл» (С. Редді, С. Френе, Ж.-О. Декролі). Вальдорфська педагогіка (Р. Штайнер).

Особливості розвитку освітньої справи в провідних зарубіжних країнах (США, Японія, Англія, Франція, Німеччина).

Тема 3. Виховання, школа і педагогічна думка в Україні з давніх часів по XV ст. шкільництво і педагогічна думка України в XVI–XVIII ст.

Виховання і навчання дітей в дохристиянський період. Зародження писемності в праукраїнців. Язичницькі навчальні заклади.

Розвиток писемності і освіти в Київській Русі після прийняття християнства. Зміст і методика навчання та виховання учнівської молоді в існуючих навчальних закладах.

Стан освіти в українських князівствах у період монголо-татарської навали, литовсько-польської експансії. Освітня діяльність й педагогічні ідеї Ю. Дрогобича і П. Русина.

Українські культурно-освітні осередки XVI-XVII ст. Острозька православна школа (академія) та її роль у розвитку національного шкільництва.

Братські школи – осередки рідномовного навчання та розвитку національної освіти.

Києво-Могилянська академія – потужний осередок освіти і культури східних слов'ян. Організація, зміст і методика навчання у ній.

Культурно-освітня діяльність мандрівних дяків. Козацька педагогіка.

Українське книгодрукування.

Освітня політика Польщі на Правобережній та Західній Україні. Єзуїтські, василіанські школи, Львівський університет як осередок денационалізації.

Педагогічні ідеї Ф. Прокоповича та Г. Сковороди.

Тема 4. Освіта і педагогічна думка України XIX ст. шкільництво і педагогічна думка України XXI ст.

Освіта і педагогічна думка України першої половини XIX ст.

Педагогічні ідеї І. Котляревського. Започаткування літератури українською народною мовою в підросійській Україні.

Ідея національної школи в програмних документах Кирило-Мефодіївського братства.

Культурно-освітня діяльність членів «Руської трійці». Започаткування літератури українською народною мовою в Західній Україні.

Педагогічні ідеї Т. Шевченка. Освітня діяльність і педагогічні погляди О. Духновича. Просвітницька діяльність і педагогічні ідеї Ю. Федьковича.

Практична і теоретична педагогічна діяльність К. Ушинського.

Характеристика шкільництва півдавстрійської України. Освітня роль товариства «Просвіта», Літературного товариства ім. Шевченка, молодіжних товариств.

Педагогічна думка України II пол. XIX ст. Педагогічні ідеї П. Куліша, І. Франка, М. Корфа, Х. Алчевської, Б. Грінченка, Л. Українки, М. Коцюбинського та ін.

Педагогічна діяльність та освітньо-виховні погляди С. Русової.

Національно-патріотична освітня діяльність Г. Ващенко. Національний освітньо-виховний ідеал. Обґрунтування української освітньої системи.

Особливості роботи шкіл України у воєнних умовах. Відбудова і розвиток шкільної системи в післявоєнний період.

Життя і педагогічна діяльність А. Макаренка. Новаторство в навчальній та виховній діяльності, його узагальнення в педагогічній творчості.

Життя і педагогічна діяльність В. Сухомлинського.

Стан освіти, школи та педагогічної думки в Україні у 70-90 рр. XX ст. Національна школа та національна система виховання у період будівництва незалежної держави.

МОДУЛЬ 2. Педагогіка

Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогіки

Тема 1. Предмет і завдання педагогіки

Педагогіка як наука і як навчальна дисципліна. Виникнення педагогіки. Етапи розвитку педагогіки: донауковий (народна педагогіка); етап виникнення теоретичних концепцій виховання, освіти (духовна педагогіка); етап розвитку педагогічної науки (світська педагогіка). Джерела педагогіки.

Предмет і завдання педагогіки. Функції педагогічної науки: науково-теоретична, організаційно-практична, прогностична. Основні категорії педагогіки: педагогічний процес, виховання, навчання, освіта, розвиток.

Система педагогічних наук. Міжпредметні зв'язки педагогіки.

Вчитель нової української школи. Функції та вимоги до нього.

Тема 2. Розвиток, виховання і формування особистості

Особистість як предмет дослідження психологічної та педагогічної наук. Поняття «індивід», «особистість», «індивідуальність» як характеристики людини.

Розвиток і формування особистості. Основні напрями, рушійні сили розвитку. Фактори розвитку: спадковість, середовище, виховання. Поняття соціалізації особистості. Роль провідної діяльності у формуванні особистості.

Закономірності розвитку особистості.

Проблема вікової періодизації в педагогічній науці. Вікові етапи розвитку особистості школяра, їх особливості.

Народна педагогіка про чинники формування особистості, їх особливості та взаємозв'язок.

Тема 3. Наукові дослідження – шлях до вирішення проблем педагогіки

Поняття про наукові дослідження.

Методи науково педагогічного дослідження: емпіричні (педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, інтерв'ю, педагогічний експеримент, вивчення документації навчально-виховного процесу, рейтинг, узагальнення незалежних характеристик, вивчення продуктів діяльності, соціометрія, аналіз результатів діяльності учня); теоретичні (аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння, класифікація, узагальнення, абстрагування, конкретизація); математичні методи і статистичні методи (реєстрування, ранжування, моделювання, вимірювання).

Етапи дослідження. Вибір і формування проблем дослідження. Об'єкт і предмет дослідження, їх зв'язок з проблемою. Гіпотеза теоретична і практична, її доведення. Завдання дослідження, їх вирішення у процесі дослідження.

Тема 4. Мета і завдання виховання

Поняття про мету виховання, її об'єктивний характер. Проблема мети виховання в історичному розвитку: Г.С. Сковорода, К.Д. Ушинський, О.В. Духнович, Т.Г. Шевченко, І.Я. Франко, Г.Г. Ващенко, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський про мету виховання. Ідеал українського виховання. Значення ідеалу для формування особистості. Форми прояву ідеалу. Основні характеристики ідеалу. Поняття про національні цінності. Діалектичний взаємозв'язок понять мети та ідеалу виховання.

Державні та освітянські документи про мету та завдання виховання.

Змістовий модуль 2. Теоретичні основи виховання

Тема 5. Суть процесу виховання

Процес виховання, його особливості, структурні елементи, компоненти та рушійні сили. Етапи виховного процесу, роль педагога на кожному з них.

Самовиховання як вищий етап процесу виховання. Педагоги-класики про самовиховання особистості. Організація процесу самовиховання: умови, етапи, прийоми. Суть процесу перевиховання. Функції та принципи перевиховання. В.О. Сухомлинський про важковиховуваність учнів. Типи важковиховуваних дітей. Корекція важковиховуваності. Етапи процесу перевиховання.

Результати процесу виховання. Критерії та рівні вихованості школярів.

Шляхи підвищення ефективності виховного процесу в сучасній школі.

Тема 6. Закономірності та принципи виховання

Загальні закономірності процесу виховання: зовнішні та внутрішні.

Поняття про принципи виховання. Класифікація принципів виховання, їх характеристика. Принципи національного виховання: народності, культуровідповідності, природо-відповідності, гуманізації виховання, демократизації виховання, безперервності виховання, етнізації, інтегративності вимог та ін.

Ідея народності виховання у працях К.Д. Ушинського, М.П. Драгоманова, С.Ф. Русової, Б.Д. Грінченка.

Взаємозв'язок принципів виховання та шляхи їх реалізації в сучасній школі.

Народна педагогіка про принципи виховання.

Тема 7. Методи виховання

Поняття про метод, прийом та засіб виховання. Різні підходи до класифікації методів виховання в історії педагогічної науки.

Методи формування свідомості особистості: словесні методи (бесіда, лекція, розповідь, диспут, пояснення, інструктаж), метод прикладу. Характеристика методів.

Методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки: педагогічна вимога, громадська думка, вправи, доручення, виховуючі ситуації. Характеристика методів.

Методи стимулювання діяльності та поведінки: змагання, заохочення, покарання. Характеристика методів.

Умови оптимального вибору та ефективного застосування методів виховання.

Народна педагогіка про методи виховання.

Тема 8. Зміст виховання у національній школі

Поняття про зміст виховання, його особливості в національній школі.

Розумове виховання школярів: завдання, зміст, шляхи здійснення. Формування основ наукового світогляду – мета розумового виховання. Методика виявлення рівня сформованості світогляду учнів.

Трудове виховання. Види трудової діяльності учнів. Система трудового виховання в школі. Завдання профорієнтаційної роботи з учнями, її компоненти, етапи.

Естетичне виховання школярів. В.О. Сухомлинський про естетичне виховання засобами природи й мистецтва. Завдання, зміст і засоби естетичного виховання. Екологічне виховання.

Фізичне виховання: завдання, зміст, форми та засоби.

Моральне виховання школярів: завдання, зміст. Громадянське виховання.

Правове виховання. Робота з профілактики правопорушень серед неповнолітніх. Проблема булінгу у школі. Виховання толерантності у школярів.

Статеве виховання і підготовка до сімейного життя. Завдання та зміст статевого виховання. Роль сім'ї у статевого вихованні дітей. Форми роботи школи та сім'ї з питань статевого виховання школярів.

Народна педагогіка про зміст виховання. Використання народних традицій у виховному процесі національної школи.

Змістовий модуль 3. Змістовий компонент виховного процесу

Тема 9. Позакласна і позашкільна виховна робота. Вчитель – класний керівник

Позакласна та позашкільна виховна робота, її основні напрямки, завдання.

Масові, групові та індивідуальні форми позакласної виховної роботи. Структура позашкільної освіти та виховання. Позашкільні навчально-виховні заклади, основні напрямки їх діяльності.

Вчитель-класний керівник, вимоги до його особистості. Функції та зміст роботи класного керівника. Методика проведення годин класного керівника. Планування та облік виховної роботи з учнями.

Тема 10. Особистість і колектив

Поняття про колектив, його ознаки. Функції виховного колективу. Теорія колективу у педагогічній спадщині А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського.

Виховання особистості в колективі як педагогічна проблема. Стадії розвитку учнівського колективу. Педагогічне управління процесом формування колективу.

Учнівське самоврядування в школі та класі. Органи самоврядування, їх функції. Формальні та неформальні групи в учнівському колективі. Формування навичок командного підходу.

Характеристика існуючих дитячих та юнацьких громадських організацій.

Тема 11. Спільна виховна робота школи, сім'ї та громадськості

Роль сім'ї у формуванні особистості дитини. Типи сім'ї: історичні та сучасні. Завдання, зміст та умови сімейного виховання.

Форми взаємодії школи та сім'ї з метою педагогічної освіти батьків та їх залучення до роботи школи. Органи батьківської громадськості в школі. Умови успішної співпраці школи з батьками учнів.

Роль школи у координації та об'єднанні зусиль суспільних інститутів у вихованні дітей.

Змістовий модуль 4. Теоретичні основи навчання

Тема 12. Предмет і завдання дидактики. Суть процесу навчання

Історія розвитку дидактики. Предмет і завдання сучасної дидактики. Функції дидактики. Зв'язок дидактики з іншими науками.

Основні категорії дидактики: освіта, навчання, викладання, учіння, самоосвіта, знання, уміння, навички, принципи навчання, методи, форми навчання.

Основні дидактичні концепції. Дидактичні системи Й.-Ф. Гербарта, Дж. Дьюї. Сучасні дидактичні системи.

Українська народна дидактика, її завдання та зміст.

Поняття про процес навчання, його особливості. Загальна характеристика процесу навчання: основні компоненти, функції, рушійні сили.

Діяльність учнів на уроці. Особливості учіння. Структура процесу засвоєння знань учнями: сприймання, розуміння, осмислення, узагальнення, закріплення, застосування.

Структура діяльності вчителя. Особливості викладання. Вимоги до вчителя як організатора і керівника навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Аналіз зарубіжних концепцій навчання.

Тема 13. Закономірності та принципи навчання

Поняття про закони та закономірності навчання. Зовнішні та внутрішні закономірності процесу навчання.

Проблема принципів навчання в історії дидактики. Дидактичні принципи та їх класифікація. Характеристика системи принципів навчання. Нетрадиційні принципи навчання. Реалізація принципів у навчально-виховному процесі школи.

Народна педагогіка про принципи навчання.

Тема 14. Зміст освіти

Поняття про зміст освіти, його компоненти. Теорія розвитку змісту освіти. Фактори, що зумовлюють зміст освіти. Вимоги до визначення змісту освіти.

Види освіти: загальна, політехнічна, професійна. Основні документи, що відображають зміст шкільної освіти: навчальний план, навчальна програма, навчальний підручник і посібник. Принципи побудови підручника.

Шляхи удосконалення змісту шкільної освіти.

Змістовий модуль 5. Методи, форми навчання. Контроль навчально-пізнавальної діяльності

Тема 15. Методи і засоби навчання

Поняття про метод і прийом навчання. Поняття «метод навчання» в історії дидактики. Проблема методів навчання у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. Основні функції методів навчання. Різні наукові підходи до класифікації методів навчання.

Характеристика основних груп та окремих методів навчання. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності учнів. Методи стимулювання та

мотивації навчальної діяльності. Методи контролю й самоконтролю у навчанні. Проблема вибору методів навчання та їх комплексного застосування.

Засоби навчання, вимоги щодо їх використання.

Основні види навчання в сучасній школі: пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване, комп'ютерне. Взаємодія вчителя та учнів при використанні різних видів навчання.

Поняття про технологію навчання. Основні компоненти технології навчання. Технології навчання в сучасній школі.

Тема 16. Форми організації навчання

Поняття про форми організації навчання. Теоретичне обґрунтування класно-урочної системи навчання у працях Я.А. Коменського. Виникнення класно-урочної системи навчання в Україні.

Урок форма організації навчання. Ознаки уроку. Вимоги до сучасного уроку. Типологія уроків. Дидактична характеристика основних структурних елементів уроків різних типів.

Підготовка вчителя до уроку, самоаналіз його результатів.

Позаурочні форми організації навчання, їх характеристика.

Тема 17. Контроль та оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів

Суть і завдання контролю у навчальному процесі. Основні принципи контролю знань. Функції контролю. Види контролю знань.

Оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. Критерії оцінювання навчальних досягнень школярів. Рівні навчальних досягнень. В.О. Сухомлинський про оцінювання знань школярів.

Характеристика бальної системи оцінювання знань. Сучасні пошуки шляхів удосконалення перевірки та оцінки знань учнів

Змістовий модуль 6. Школотзнавство

Тема 18. Система освіти в Україні

Поняття про систему освіти в Україні. Основні принципи побудови системи освіти. Структура системи освіти, її компоненти.

Загальна середня освіта як основна ланка всебічного розвитку особистості. Типи загальноосвітніх навчальних закладів.

Основні напрямки реформування освіти в Україні.

Тема 19. Управління системою освіти і школою

Предмет школотзнавства як науки. Наукові основи управління загальноосвітнім навчальним закладом: принципи, методи, функції управління. Структура та функції органів управління освітою.

Школа як педагогічна система і об'єкт наукового управління. В.О. Сухомлинський про управління школою. Положення про загальноосвітній навчальний заклад як основа системи управління та керівництва школою. Внутрішньошкільне керівництво. Вимоги до керівника закладу освіти.

Планування та облік роботи школи.

Поняття про внутрішньошкільний контроль. Зміст контролю, вимоги до нього. Види контролю. Форми та методи внутрішньошкільного контролю.

Поняття про інспектування як систему державного контролю за якістю діяльності навчального закладу. Структура шкільної інспекції. Функціональні обов'язки інспектора шкіл. Зміст роботи шкільної інспекції.

Особливості організації та проведення інспектування.
Ліцензування та атестація загальноосвітніх навчальних закладів.

Тема 20. Методична робота в школі

Роль методичної роботи у підвищенні рівня професійної підготовки вчителя.
Функції методичної роботи. Завдання та зміст методичної роботи.

Основні форми методичної роботи з вчителями, їх характеристика. Вимоги до організації самоосвіти педагогів. Групові та масові форми методичної роботи: відкриті уроки, взаємовідвідування, робота предметних комісій та ін. Нетрадиційні форми методичної роботи. Робота методичного кабінету школи.

Підвищення кваліфікації та перепідготовка кадрів. Атестація педагогічних працівників.

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
МОДУЛЬ 1. Історія педагогіки			
1.	Виникнення виховання, школи і педагогіки в світовій суспільній цивілізації. Школа й педагогіка епох Середньовіччя, Відродження та Реформації.	2 год.	
2.	Західноєвропейська педагогіка XVII – першої половини XIX ст. Загальні тенденції світової педагогіки кінця XIX – першої пол. XXI ст.	2 год.	
3.	Школа й педагогіка Київської Русі та епохи українського Відродження. Шкільникова педагогічна думка України у XVI-XVIII.	2 год.	
4.	Освіта і педагогічна теорія України в XIX ст. Шкільництво і педагогічна думка України в XX ст.– XXI ст.	4 год.	2
Разом за модулем 1		10 год	2 год
МОДУЛЬ 2. Педагогіка			
1.	Педагогіка як наука, її становлення та розвиток.	2	2
2.	Розвиток і формування особистості.	2	
3.	Наукові дослідження – шлях до вирішення проблем педагогіки	2	
4.	Мета та ідеал виховання. Суть процесу виховання.	2	
5.	Основні закономірності та принципи виховання.	2	2
6.	Методи виховання.	2	
7.	Характеристика основних напрямів змісту виховання у національній школі.	2	
8.	Організаційні форми виховної роботи. Вчитель – класний керівник.	2	
9.	Виховання особистості в колективі.	2	
10.	Родинне виховання. Взаємодія школи та сім'ї у вихованні дітей та молоді.	2	
11.	Предмет і завдання дидактики. Суть процесу навчання.	2	2
12.	Закономірності та принципи навчання.	2	2
13.	Зміст освіти в національній школі.	2	
14.	Методи та засоби навчання.	2	
15.	Види та технології навчання у сучасній школі.	2	
16.	Форми організації навчання.	2	
17.	Організація сучасного уроку.	2	
18.	Контроль та оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.	2	2
19.	Система освіти в Україні.	2	2
20.	Управління системою освіти та школи.	2	
21.	Внутрішньошкільний контроль	2	
22.	Методична робота в школі	2	

	Разом за модулем 2	44	12
	Всього	54	14

МОДУЛЬ 1. Історія педагогіки

Семінарське заняття № 1

Тема: Виникнення виховання, школи і педагогіки в світовій суспільній цивілізації. Школа й педагогіка епох Середньовіччя, Відродження та Реформації (2 год.)

План:

1. Виховання в умовах первісного суспільства.
2. Система освіти і виховання у Стародавній Греції.
3. Започаткування давньогрецькими філософами педагогічної теорії (Сократ, Платон, Аристотель, Демокріт).
4. Виховання: школа у Старому Римі.
5. Особливості освітньо-виховної практики в епоху Середньовіччя.
6. Виникнення і розвиток університетської освіти у середньовічній Європі.
7. Педагогічні ідеї Томаса Мора і Томазо Кампанелли.
8. Єзуїтське виховання.

Алгоритм самопідготовки

1. Сформулюйте визначення основних понять і положень теми: первісне суспільство, виховання, давньогрецькі філософи, епоха Середньовіччя, єзуїтське виховання.

2. Перевірте теоретичні знання:

1. Специфіка існування навчальних закладів в Індії і яким було в них навчання і виховання дітей?
2. Яким був зміст навчання і виховання дітей у навчальних закладах Стародавнього Китаю?
3. Розкажіть про шкільну справу у Стародавньому Китаї.
4. Поясніть відмінні та спільні погляди на виховання та освіту індуїзму та буддизму.
5. Який вплив на середньовічне європейське шкільництво мала схоластика?
6. Що було причиною появи університетів у Середньовіччі і якими були зміст, методика та організація університетської освіти?
7. Хто був зачинателем гуманізму і культури епохи Відродження та які вимоги в галузі освіти ставили педагоги-гуманісти?
8. Обґрунтуйте принципову помилку у вихованні майбутнього лицаря.
9. Перерахуйте всі обов'язкові навчально-наукові звання в університеті (у виховному напрямку).

3. Самостійна робота

1. Схоластика. Перші університети в Європі.
2. Гуманістичні ідеї Ф. Рабле, М. Монтеня, Е. Роттердамського

4. ІНДЗ. Підготуйте **реферат** на одну із запропонованих тем:

- а) Взаємозв'язок культури й освіти у доісторичних світових цивілізаціях.
- б) Порівняльний аналіз думок (поглядів) грецьких, римських і східних філософів щодо виховання особистості.
- в) Характеристика змісту освіти й виховання у перших школах (порівняльний аналіз).

г) Становлення виховання дітей у доісторичний період з ХХ ст. до н.е. до поч. н.е.

Список рекомендованих джерел

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України : підруч. / Л. В. Артемова. – К. : Либідь, 2006. – 420 с.
2. Демченко О. П. Практикум з історії педагогіки : навч.-метод. посіб./ О. П. Демченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 432 с.
3. Зайченко І. В. Історія педагогіки: у двох книгах. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки : навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. / І. В. Зайченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 624 с.

Семінарське заняття № 2

**Тема: Західноєвропейська педагогіка XVII – першої половини XIX ст.
Загальні тенденції світової педагогіки кінця XIX - першої половини XX ст.**

(2 год.)

План:

1. Педагогічна теорія А.-Я. Коменського.
2. Педагогічні ідеї Д. Локка.
3. Погляди Ж.-Ж. Руссо на виховання і навчання молодого покоління
4. Освітня діяльність і педагогічні погляди Й.-Г. Песталоцці.
5. Дидактика розвивального навчання Ф.-А. Дістервега.
6. Теорія навчання і виховання Й.-Ф. Гербарта.
7. Теорія «громадянського виховання» і «трудої школи».
8. Експериментальна педагогіка. Теорія «вільного виховання». Прагматична педагогіка.
9. Теорія «нового виховання» і «нових шкіл».
10. Вальдорська педагогіка.

Алгоритм самопідготовки

1. **Сформулюйте визначення основних понять і положень теми:** педагогічні ідеї, дидактика Ф.-А. Дістервега, експериментальна педагогіка, вальдорська педагогіка.

2. Перевірте теоретичні знання:

1. Досвід яких шкіл взятий за основу Коменським при обґрунтуванні класно-урочної системи навчання у сучасній школі.?
2. Наведіть спільні ознаки у дидактичній системі Я.А. Коменського та братських школах.
3. З'ясуйте погляди Я.А.Коменського щодо поділу дітей на шість груп за здібностями й характером?

Чи відповідає позиція педагога сучасним науковим підходам щодо диференціації учнів? Чи поділяєте ви думку автора щодо характеристики дітей п'ятої та шостої груп?

3. Самостійна робота

1. Заповніть таблицю. Науково-педагогічний доробок Я. А. Коменського

Назва праці	Педагогічні ідеї	Цитати з першоджерел
-------------	------------------	----------------------

2. Напишіть есе на основі поданого вислову: «Велика дидактика, яка містить універсальну теорію вчити всіх і всьому або вірний і ретельно обдуманий спосіб

створювати по всіх общинах, містах і селах кожної держави такі школи, в яких би все юнацтво обох статей, без будь-якого де б то не було винятку, могло навчатися наук, вдосконалюватися в мистецтвах, набиратися благочестя і, таким чином, в роки юності навчатися всього, що потрібно для справжнього майбутнього життя» (див.: Коваленко Є. І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія : навч. посіб. / Є. І. Коваленко, Н. І. Белкіна; за заг. ред. Є. І. Коваленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – С. 101.)

4. ІНДЗ. Підготуйте **реферат** на одну із запропонованих тем:

- а) Науково-педагогічний доробок Я.-А. Коменського.
- б) Я.-А. Коменський і Україна.

Список рекомендованих джерел

1. Демченко О. П. Практикум з історії педагогіки : навч.-метод. посіб. / О. П. Демченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 432 с.
2. Зайченко І. В. Історія педагогіки: у двох книгах. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки : навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / І. В. Зайченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 624 с.
3. Хрестоматія з історії педагогіки / за заг. ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра пед. наук, проф. А. В. Троцько. – в 2-х т. Харків : ХНАДУ, 2011. – Т. 1. – 456 с.
4. Хрестоматія з історії педагогіки / за заг. ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра пед. наук, проф. А. В. Троцько. – в 2-х т. Харків : ХНАДУ, 2011. – Т. 2. – 524 с.

Семінарське заняття № 3

**Тема: Школа й педагогіка Київської Русі та епохи українського Відродження.
Шкільництво і педагогічна думка України у XVI-XVIII ст.**

(2 год.)

План

1. Виховання дітей у східних слов'ян.
2. Розвиток шкільництва в Київській Русі.
3. Загальна характеристика розвитку шкільництва в XVI – I пол. XVIII ст.
4. Виникнення та розвиток братських шкіл в Україні.
5. Перші вищі навчальні заклади в Острозі і Києві.
6. Розвиток шкільництва на території Запорізької Січі.
7. Особливості розвитку освіти Лівобережної і Правобережної України у II пол. XVII – I пол. XVIII ст.
8. Система освіти в Україні під Російською імперією (2-га половина XVIII – 1-ша половина XIX ст.
9. Розвиток освіти на Правобережній і Західній Україні.
10. Розвиток педагогічної думки у XVIII ст. (Г. Сковорода, І. Котляревський, Т. Шевченко, гурток «Руська трійця»).
11. Боротьба українського народу за національну освіту і українську мову.

Алгоритм самопідготовки

1. Сформулюйте визначення основних понять і положень теми: виховання, східні слов'яни, Київська Русь, братські школи, «Руська трійця».

2. Перевірте теоретичні знання:

1. Назвіть характерні шляхи та етапи формування шкільництва, освіти і педагогічної думки до часу хрещення України-Русі.
2. Розкрийте найбільш загальні особливості різних типів навчальних закладів України Русі.

3. Визначте роль писемних пам'яток проукраїнської цивілізації у розвитку і формуванні системи шкільництва та виховання.
4. Хто є автором найвизначнішої пам'ятки педагогічної літератури Київської держави та в чому полягає сутність її змісту?
5. У чому полягає значення й прогресивний характер перших писемних педагогічних джерел Київської Русі?

3. Самостійна робота

1. Освіта до часу хрещення України-Русі.
2. Українська мова в Київській Русі. Порівняльний аналіз систем виховання й освіти в Київській Русі та в країнах середньовічної Європи.
3. Пам'ятки педагогічної літератури Київської держави.
4. Перші навчальні книги. Українське книгодрукування.
5. Розвиток гуманістичної педагогічної думки вчителями братських шкіл (К.Ставровецький, Л.Зизаній, П.Беринда, І.Борецький, Г.Смотрицький, М.Смотрицький та ін.).
6. Школи в Запорізькій Січі.
7. Провідні діячі та випускники Києво-Могилянської академії (П.Могила, І.Галатовський, І.Гізель, Л.Баранович та ін.).

4. ІНДЗ. Підготуйте реферат на одну із запропонованих тем:

- а) Освіта до часу хрещення України-Русі.
- б) Українська мова в Київській Русі. Порівняльний аналіз систем виховання й освіти в Київській Русі та в країнах середньовічної Європи.
- в) Пам'ятки педагогічної літератури Київської держави.
- г) Напишіть твір-роздум на тему «Незалежність Київської Русі та розвиток освіти».
- д) Прочитайте та проаналізуйте «Слово одного калуягера про читання книг» Іоанна Грішного», «Слово про закон і благодать» Іларіона.

Список рекомендованих джерел

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України : підруч. / Л. В. Артемова. – К. : Либідь, 2006. – 420 с.
2. Демченко О. П. Практикум з історії педагогіки : навч.-метод. посіб. / О. П. Демченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 432 с.
3. Зайченко І. В. Історія педагогіки: у двох книгах. Книга II. Школа освіта і педагогічна думка в Україні : навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / І. В. Зайченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 1032 с.
4. Ярошук Л. Історія педагогіки : навч.- метод. комплекс / Ярошук Л. – Бердянськ, 2013. – 392 с.

Семінарське заняття № 4

**Тема: Освіта і педагогічна теорія України в ХІХ ст.
Шкільництво і педагогічна думка України в ХХ-ХХІ ст.
(4 год.)**

План

1. Шкільництво в українській державі в 1917–1919 р.
2. Освіта в роки становлення радянської влади в Україні (1917–1941рр.).
3. Українська школа в роки Другої світової війни.
4. Розвиток української педагогічної думки в ХХ ст.(М. Грушевський, С. Русова, А. Макаренко, Г. Ващенко, В. Сухомлинський).

- Відродження національної системи виховання школи і педагогіки в період становлення незалежності України ХХ– поч. ХХІ.

Алгоритм самопідготовки

1. Сформулюйте визначення основних понять і положень теми: виховання, східні слов'яни, Київська Русь, братські школи, «Руська трійця».

2. Перевірте теоретичні знання:

- Які найважливіші умови і характерні ознаки розвитку освіти і педагогічної думки в Україні у другій половині ХVІІІ – першій половині ХІХ ст.
- Яка роль вищої освіти на українських землях наприкінці ХУІІІ ст. – в першій половині ХІХ ст. (Львівський, Харківський, Київський університети)?
- Дайте розгорнуту характеристику цим університетам.
- Проаналізуйте педагогічні погляди і визначте внесок у справу освіти, навчання й виховання Б.Грінченка, Х.Алчевської, М.Коцюбинського, Лесі Українки, С.Васильченка, Г.Врецьони, О.Партицького та ін.
- Як К. Ушинський прагнув самовдосконалюватися у студентські роки?
- Коли, де і на якій посаді К. Ушинський розпочав свою практичну педагогічну діяльність?
- Чи задовольняла К. Ушинського робота службовцем в одному з департаментів МВС?
- Завдяки яким і де опублікованим творам К. Ушинський став відомим педагогом?

3. Самостійна робота

- Особливості розвитку школи на західноукраїнських землях наприкінці ХУІІІ – на поч. ХІХ ст..
- Розвиток вищої освіти на українських землях наприкінці ХУІІІ ст. – в першій половині ХІХ ст. (Львівський, Харківський, Київський університети) Освітні програми «Руської трійці».
- Педагогічні погляди та просвітницька діяльність видатних діячів другої половини ХІХ- початку ХХ ст.(Б.Грінченко, Х.Алчевська, М.Коцюбинський, Леся Українка, С.Васильченко, О. Духнович, Г.Врецьона, О.Партицький та ін.)
- Педагогічні погляди К.Д. Ушинського.
- Просвітницька діяльність і педагогічні погляди М.С.Грушевського.
- Діяльність громадських товариств у царині освіти та шкільництва на початку ХХ ст

4. ІНДЗ. Підготуйте реферат на одну із запропонованих тем:

- Педагогічні погляди К.Д. Ушинського.
- Просвітницька діяльність і педагогічні погляди М.С. Грушевського.
- Діяльність громадських товариств у царині освіти та шкільництва на початку ХХ ст.
- Складіть хронологічну таблицю основних праць К.Д. Ушинського.
- Які проблеми в організації шкільного навчання розкриває автор?
- Головні причини незадовільного стану освіти. Якою мовою повинно здійснюватися навчання в школах України?
- Чи є дана теза актуальною на сучасному етапі? «Чому ж то воно так, що на Україні не вчать дітей по-нашому, як треба?» (див.: Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / [упоряд. О. О. Любар]; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Знання, 2005. – С. 370–371).
- Підготуйте індивідуально-творче завдання про життя і педагогічну діяльність галицьких педагогів.

Список рекомендованих джерел

1. Кравець В. Історія української школи і педагогіки : навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / В. Кравець. – Тернопіль, 1994. – 360 с.
2. Левківський М. В. Історія педагогіки : навч.-метод. посіб 3-е вид., доп. / М. В. Левківський К. : Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.
3. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки : навч. посіб. / за ред. О. О. Любара. К. : «Знання», КОО, 2003. – 450 с.
4. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні : навч. посіб. / Л. А. Медвідь К. : Вікар, 2003. – 335 с.
5. Зайченко І. В. Історія педагогіки: у двох книгах. Книга II. Школа освіта і педагогічна думка в Україні : навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. / І. В. Зайченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 1032 с.
6. Ярошук Л. Історія педагогіки : навч.- метод. комплекс / Ярошук Л. – Бердянськ, 2013. – 392 с.

МОДУЛЬ 2. Педагогіка Семінарське заняття № 1

Тема: Педагогіка як наука, її становлення та розвиток

(2 год.)

План

1. Педагогіка як наука. Предмет педагогіки. Суспільна обумовленість виховання.
2. Функції та основні категорії педагогіки.
3. Джерела педагогіки.
4. Завдання педагогічної науки.
5. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками.
6. Роль вчителя у сучасному суспільстві. Вимоги до вчителя нової української школи.
  - Професійні функції вчителя НУШ.
  - Складові педагогічної майстерності вчителя.

Алгоритм самопідготовки

1. **Сформулюйте визначення основних понять і положень теми:** педагогіка, предмет педагогіки, завдання педагогіки, категорії педагогіки, джерела педагогіки, історичні етапи становлення педагогіки, функції педагогіки, галузі педагогіки, міждисциплінарні зв'язки педагогіки.
2. **Перевірте теоретичні знання:**
  1. Що вивчає педагогіка ?
  2. Визначте основні періоди розвитку педагогічної думки.
  3. Кого з педагогів нашої країни ви знаєте? Чим вони прославилися?
  4. Як впливає політика й ідеологія суспільства на характер виховання і розробку педагогічної теорії?
  5. Що спільного й відмінного між педагогічною наукою та педагогічною практикою?
  6. Які функції реалізує педагогіка як наука?
  7. Назвіть характерні ознаки педагогіки як науки.
  8. Охарактеризуйте систему педагогічних наук.
  9. Яке значення мають зв'язки педагогіки з іншими науками для розробки теорії виховання?
  10. Охарактеризуйте властивості виховання як суспільного явища.
  11. Розкрийте зміст поняття «народна педагогіка». Хто і в якому році вперше ввів цей термін?
  12. Розкрийте зміст поняття «етнопедагогіка». Хто вперше ввів цей термін?

13. Доведіть, що праці Я. А. Коменського заклали основу для розгляду педагогіки як самостійної науки.

14. Визначте структуру та джерела педагогіки.

15. Перерахуйте категорії педагогіки, доведіть їх взаємозв'язок.

16. Доведіть, що фундамент української педагогіки становлять українська народна філософія, праці та ідеї українських філософів.

17. Перерахуйте ідеї української народної філософії.

18. Назвіть педагогічні науки.

19. Визначте об'єкти, типи та форми зв'язку педагогіки з іншими науками.

20. Обґрунтуйте завдання педагогіки на сучасному етапі.

3. Самостійна робота:

3.1. Актуальні проблеми сучасної педагогіки.

3.2. Проблема ідеалу вчителя в працях педагогів-класиків та народних просвітителів.

Поняття «ідеальний педагог».

3.3. Зустріч зі вчителями школи (опитування вчителів про ставлення нової української школи).

4. ІНДЗ. Підготуйте **реферат** на одну із запропонованих тем:

а) Народна педагогіка як золотий фонд педагогіки наукової;

б) Родинна педагогіка як педагогічне явище;

г) Духовна педагогіка: роль і значення;

д) Світська педагогіка як педагогічне явище.

Список рекомендованих джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія» 2001. – 567 с.

2. Левківський М. В. Історія педагогіки : підручник / М. В. Левківський. – К., 2003. – 359 с.

3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.

4. Педагогіка : навч. підручник / уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 418 с.

5. Педагогіка : хрестоматія / уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 700 с.

6. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 559 с.

7. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 2

Тема: Розвиток і формування особистості

(2 год.)

План

1. Поняття розвитку і формування особистості. Основні напрямки, рушійні сили та закономірності розвитку людини.

2. Фактори розвитку. Роль спадковості та середовища в розвитку та формуванні особистості.

3. Роль діяльності, активності і спілкування в розвитку і формуванні особистості. Виховання як провідний фактор формування особистості.

4. Поняття про вікову періодизацію розвитку людини.

5. Характеристика вікових етапів розвитку особистості школяра.

6. Аналіз зарубіжних теорій розвитку і формування особистості.

Алгоритм самопідготовки

1. Дайте визначення основних понять теми: процес розвитку людини, індивід, індивідуальність, особистість, процес формування особистості, спадковість,

середовище, процес соціалізації особистості, макрофактори, мезофактори, мікрофактори, акселерація, вікова періодизація, вікові етапи, вікова криза, індивідуальний підхід.

2. Перевірте теоретичні знання:

1. Охарактеризуйте напрямки розвитку особистості.
2. Перерахуйте фактори розвитку особистості.
3. Доведіть, що індивідуальний розвиток людини – це кількісні зміни організму, що проходять у процесі життя людини як соціальної істоти.
4. Доведіть, що формування особистості – становлення людини як соціальної істоти, яке проходить у результаті розвитку і виховання.
5. В чому полягає діалектична взаємодія між біологічним факторами, середовищем та вихованням?
6. Розкрийте роль виховання в розвитку і формуванні особистості.
7. Доведіть, що виховання не тільки визначає розвиток, а й саме залежить від розвитку.
8. Висловіть свої міркування щодо вчення Л. С. Виготського про «зону найближчого розвитку».
9. Що ми називаємо спадковістю?
10. Розкрийте суть поняття соціалізації особистості.
11. Назвіть рушійні сили розвитку особистості.
12. Визначте закономірності розвитку особистості.
13. Охарактеризуйте види діяльності, які впливають на розвиток особистості.
14. Проаналізуйте різні види спілкування.
15. Чому умовою розвитку і формування особистості є прояв нею активності в цьому процесі? У яких напрямках проявляється активність?
16. Чому границі вікових періодів є відносно рухливими?
17. Охарактеризуйте особливості дітей молодшого шкільного віку.
18. Дайте характеристику особливостей підліткового віку.
19. Визначте особливості юнацького віку.
20. Доведіть, що у кожній віковій групі є значні індивідуальні відмінності між дітьми.
21. Розкрийте зміст гіпотез щодо виникнення явища акселерації.
22. Дайте характеристику зарубіжним теоріям розвитку і формування особистості.

3. Самостійна робота:

- 3.1. Народна педагогіка про чинники формування особистості.
- 3.2. Зарубіжні теорії розвитку та формування особистості.
- 3.3. Визначте роль виховання в розвитку особистості. Виховання:
  1. _____
  2. _____
  3. _____
  4. _____
  5. _____
- 3.4. Ознайомлення учнів з навчально-виховним середовищем школи.

4. ІНДЗ. Рекомендована тема реферату:

- а) «Роль виховання у формуванні особистості».
- б) «Вплив соціальних та біологічних чинників на процес виховання».
- в) «Соціальне середовище та його вплив на процес виховання».

Список рекомендованих джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / І. В. Зайченко. – [2-ге вид.]. – К. : Освіта України, 2008. – 526 с.

3. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник для студентів ВНЗ / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2007. – 447 с.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
5. Педагогіка : хрестоматія / Уклад. А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 700 с.
6. Педагогіка : навч. підручник / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Вінниця : «Книга-Вега», 2003. – 419 с.
7. Педагогіка : навч. підручник / Уклад. А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 418 с.
8. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 528 с.
9. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 3

Тема: Наукові дослідження - шлях до вирішення проблем педагогіки
(2 год)

План

1. Поняття про науково-педагогічне дослідження, його елементи, критерії ефективності.
2. Етапи педагогічного дослідження.
3. Методи педагогічного дослідження, їх характеристика:
  - 3.1 Емпіричні: спостереження, вивчення продуктів діяльності учнів, бесіда, експеримент.
  - 3.2. Теоретичні: методи теоретичного аналізу, методи моделювання.

Алгоритм самопідготовки

1. Дайте визначення основних понять і положень теми: науково-педагогічне дослідження, методологія дослідження, методи, методика дослідження, етапи дослідження, технологія та процедура педагогічного дослідження.

2. Поміркуйте над нижченаведеними запитаннями:

1. Розкрийте актуальність проблеми методології педагогічних досліджень.
2. Назвіть характерні особливості науково-педагогічних досліджень.
3. Перерахуйте види педагогічних досліджень.
4. Визначте основне завдання методологічних досліджень у педагогіці.
5. Що може бути предметом дослідження проблем виховання?
6. З якою метою застосовуються експериментальні дослідження?
7. На реалізацію яких завдань спрямовані діагностичні, монографічні дослідження?
8. Розкрийте технологію та процедуру педагогічного дослідження.
9. Охарактеризуйте методи дослідження: спостереження, експеримент, бесіда, інтерв'ю, анкетне опитування, тестування.
10. З якою метою застосовуються соціологічні та кількісні методи у педагогічних дослідженнях?

3. Самостійна робота:

- 3.1. Соціологічні, проєктивні та математичні методи дослідження.
- 3.2. Заповніть таблицю за зразком:

Методи науково-педагогічного дослідження	
Позитивні сторони	Негативні сторони

1. Педагогічне спостереження
2. Анкетування і т.д.

4. ІНДЗ. Вивчіть та проаналізуйте міжособистісні відносини в учнівському колективі одного із класів школи, де ви навчалися. Складіть психолого-педагогічну характеристику учнівського колективу.

Список рекомендованих джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
3. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / І. В. Зайченко. – [2-ге вид.]. – К. : Освіта України, 2008. – 526 с.
4. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень / В. В. Ковальчук, А. М. Моїсєєв – К. : Форум, 2004. – 156 с.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник для студентів ВНЗ / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2007. – 447 с.
6. Максименко С. Д. Основи наукових досліджень / С. Д. Максименко – К. : Лібра, 2011. – 198 с.
7. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
8. Педагогіка : навч. підручник / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Вінниця: «Книга-Вега», 2003. – 419 с.
9. Педагогіка : навч. підручник / Уклад. А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 418 с.
10. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 528 с.
11. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навчальний посібник / Г. С. Цехмістрова. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2004. – 240 с.
12. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності : навчальний посібник : Вид. 2-ге, допов. / Д. В. Чернілевський, О. Є. Антонова, Л. В. Барановська, О. В. Вознюк, О. А. Дубасенюк, В. І. Захарченко, І. М. Козловська, Ю. М. Козловський, К. О. Кольченко, М. І. Лазарєв, Г. Ф. Нікуліна, В. О. Подоляк, Л. В. Сліпчишина, О. В. Столяренко, М. І. Томчук, В. В. Шевченко, Н. В. Якса / За ред. професора Д. В. Чернілевського. – Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010. – 484 с.
13. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 4

Тема: Мета та ідеал виховання. Суть процесу виховання

(2 год.)

План

1. Поняття про мету виховання, її об'єктивний характер.
2. Ідеал національного виховання. Значення ідеалу для формування особистості. Форми прояву ідеалу. Діалектичний взаємозв'язок понять мети та ідеалу виховання.
3. Мета виховання в сучасній педагогіці. Структура мети виховання в сучасній українській школі. Реалізація мети виховання через освіту.

4. Зародження ідеї про всебічний розвиток особистості.
5. Процес виховання, його специфіка, структурні елементи, рушійні сили.
6. Етапи процесу виховання. Управління процесом виховання.
7. Самовиховання: суть, умови, етапи, прийоми.
8. Перевиховання, його функції, етапи, принципи.
9. Результати процесу виховання, їх виявлення.
10. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання.

Алгоритм самопідготовки

1. Сформулюйте визначення основних понять і положень теми:

мета виховання, мета національного виховання, ідеал, зміст ідеалу, дієвість ідеалу, фактори визначення мети виховання, завдання виховання, процес виховання, свідомість, почуття, тип поведінки, самовиховання, перевиховання, вихованість школяра.

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. Визначте загальну мету виховання. Як склалася концепція ідеалу розвиненої людини?
2. Розкрийте головну мету національного виховання на сучасному етапі.
3. Охарактеризуйте ідеали школярів різного віку за змістом, будовою та дієвістю.
4. Доведіть, що в основу свого розуміння ідеалу національного виховання Григорій Ващенко кладе загальнолюдські та національні вартості.
5. Поясніть, чому кінцевою метою виховання особистості є її підготовка до виконання комплексу ролей, необхідних для суспільного життя?
6. Охарактеризуйте зміст національного виховання.
7. Перерахуйте основні напрямки всебічного розвитку особистості. Розкрийте їх зміст.
8. Перерахуйте компоненти духовного світу особистості українця, які необхідно врахувати у процесі реалізації змісту національного виховання.
9. Назвіть державні документи, у яких визначено головну мету, пріоритетні напрямки, основні шляхи реформування української системи національного виховання.
10. Назвіть фактори, які впливають на визначення мети виховання.
11. Назвіть шляхи реалізації мети виховання в умовах сучасної української школи.
12. Розкрийте специфічні особливості процесу виховання.
13. Назвіть структурні елементи процесу виховання.
14. Охарактеризуйте рушійні сили виховного процесу.
15. Назвіть і дайте характеристику компонентів процесу виховання.
16. Визначте етапи процесу виховання.
17. Дайте характеристику управління процесом виховання.
18. Проаналізуйте Концепцію національного виховання з погляду психолого-педагогічної готовності педагога до здійснення виховної діяльності. Розкрийте сутність його готовності.
19. Чому самовиховання є вищим етапом виховного процесу?
20. Обґрунтуйте умови, за яких здійснюється в школі самовиховання.
21. Визначте етапи педагогічного керівництва самовихованням учнів.
22. Поясніть зміст психологічних і практичних прийомів самовиховання.
23. Обґрунтуйте значення самовиховання у народній педагогіці.
24. Дайте узагальнюючу характеристику функцій перевиховання.
25. Перерахуйте етапи перевиховання.
26. Охарактеризуйте принципи перевиховання.
27. Чому процеси виховання, самовиховання і перевиховання тісно пов'язані між собою і часто переплітаються?
28. Проаналізуйте фактори, від яких залежить ефективність виховання.
29. Охарактеризуйте рівні вихованості.

30. Назвіть основні показники рівня вихованості школяра.
31. Чому рівень вихованості особистості можна оцінити за її ставленням до оточуючої дійсності?
32. Назвіть критерії вихованості, які визначені народною педагогікою.
33. Перерахуйте шляхи підвищення ефективності виховного процесу.

3. Самостійна робота:

- 3.1. Зародження ідеї про всебічний розвиток особистості.
- 3.2. Видатні педагоги про самовиховання особистості.
- 3.3. Сухомлинський про важко вихованість учнів.

4.ІНДЗ. Підготуйте реферат на одну із запропонованих тем:

- а) Проблема мети та ідеалу виховання: Г. С. Сковорода, К. Д. Ушинський, О. В. Духнович, Т. Г. Шевченко, І. Я. Франко, Г. Г. Ващенко, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський.
- б) Самовиховання: історія, теорія, методика.
- в) Перевиховання: історія, теорія, методика.

Список рекомендованих джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія» 2001. – 567 с.
2. Закон України «Про загальну середню освіту». [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. – Назва з екрана.
3. Левківський М. В. Історія педагогіки : підручник / М. В. Левківський. – К., 2003. – 359 с.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
5. Педагогіка : навч.підручник / уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 418 с.
6. Педагогіка : хрестоматія / уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 700 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 559 с.
8. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 5

Тема: Основні закономірності та принципи виховання

(2 год.)

План

1. Закономірності процесу виховання.
2. Основні принципи виховання.
3. Народна педагогіка про принципи виховання.

Алгоритм самопідготовки

1. Розкрийте зміст понять: закономірності виховання, принципи виховання.

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. Чому, на Вашу думку, виховання органічно зв'язане із суспільними потребами?
2. Доведіть, що людина виховується під впливом різноманітних факторів.
3. Поясніть, чому найбільш успішно проходить процес виховання в природньому для виховання національному руслі, з врахуванням його національного менталітету?

4. Доведіть, що результати виховання є залежними від виховного впливу на внутрішній світ дитини, її духовну сферу, зокрема на формування її думок, поглядів, переконань, емоційну сферу.
5. Визначте роль діяльності та спілкування у вихованні.
6. Перерахуйте закономірності виховання.
7. Розкрийте зміст принципів виховання:
  - цілеспрямованості;
  - зв'язку з життям;
  - єдності свідомості та поведінки;
  - виховання в праці;
  - виховання особистості в колективі;
  - поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю учнів;
  - поваги до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього;
  - індивідуального підходу;
  - наступності;
  - єдності педагогічних вимог школи, сім'ї та громадськості.
8. Охарактеризуйте принципи виховання, визначені Концепцією національного виховання:
  - народності;
  - природовідповідності;
  - гуманізації;
  - демократизації;
  - етнізації.
9. Доведіть взаємозв'язок закономірностей і принципів виховання.
10. Доведіть соціальне значення принципів національного виховання як основи вдосконалення виховного процесу в сучасній школі.
11. Обґрунтуйте, що загальні принципи виховання включають в себе і принципи педагогіки, і народознавства.

3. Самостійна робота:

2.1. Народна педагогіка про принципи виховання.

4. ІНДЗ:

а) Комплексний підхід щодо використання принципів виховання в освітньому процесі школи.

Список рекомендованих джерел

1. Концепція національного виховання // Рідна школа. – 1995. – № 6. – С. 18–25.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник для студентів ВНЗ / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2007. – 447 с.
3. Педагогіка : хрестоматія / уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. К. : Знання-Прес, 2003. 700 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 559 с.
5. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 6

Тема: Методи виховання

(2 год.)

План

1. Поняття про метод, прийом та засіб виховання.

2. Різні наукові підходи до класифікації методів виховання. Класифікація методів виховання:
  - а) методи формування свідомості особистості;
  - б) методи організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки;
  - в) методи стимулювання поведінки та діяльності вихованців;
3. Умови оптимального вибору та ефективного застосування методів виховання.
4. Народна педагогіка про методи виховання.

Алгоритм самопідготовки

1. Розкрийте зміст понять:

метод виховання, прийом виховання, засіб виховання, класифікація методів.

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. Охарактеризуйте сутність групи методів формування свідомості особистості.
2. Визначте вимоги щодо проведення бесіди з учнями.
3. Дайте коротку характеристику прийомів, що сприяють підвищенню ефективності фронтальної бесіди.
4. Чому, на Вашу думку, особливу трудність для педагога викликає індивідуальна бесіда?
5. Розкрийте особливість епізодичної лекції та циклу лекцій.
6. Чому диспут є ефективним методом формування свідомості особистості?
7. Перерахуйте вимоги, що ставляться до проведення диспуту.
8. Назвіть умови, яких необхідно дотримуватись при використанні методів формування свідомості особистості.
9. Перерахуйте методи формування суспільної поведінки.
10. А. С. Макаренко вважав, що без щирої, переконливої та рішучої вимоги не можна починати виховання колективу. Як ви розумієте зміст його слів?
11. Проаналізуйте форми пред'явлення вимог вихованцям.
12. Охарактеризуйте шляхи та етапи формування громадської думки.
13. Сформулюйте вимоги, яких слід дотримуватись при використанні методу вправ.
14. Чому метод привчання має особливе значення у вихованні?
15. Доведіть, що застосування методу доручення вимагає врахування індивідуальних особливостей учнів.
16. Розкрийте значення створення виховуючих ситуацій.
17. Визначте умови підвищення виховної ефективності заохочення і покарання.
18. Визначте умови оптимального вибору методу виховання.
19. Проаналізуйте взаємообумовленість методів виховання.

3. Самостійна робота:

Народна педагогіка про методи виховання.

4. ІНДЗ. Зробіть вибірку наукових статей та матеріалів педагогічної періодики по темі:

- а) Проблема застосування методів виховання в умовах гуманізації школи.
- б) Проблема оптимального вибору методів виховання.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.
2. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
3. Педагогіка : навч. підручник / уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003.

4. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 559 с.
5. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 7

Тема: Характеристика основних напрямів змісту виховання

(2 год.)

План

1. Поняття про зміст виховання, його особливості в національній школі. Розумове виховання школярів: завдання, зміст, шляхи здійснення. Формування основ наукового світогляду у школярів.
2. Моральне виховання: завдання, зміст, шляхи здійснення. Виховання дисциплінованості та культури поведінки. Статеве виховання.
3. Антинаркогенне виховання. Робота з профілактики правопорушень серед неповнолітніх.
4. Громадянське та правове виховання.
5. Трудове виховання. Профорієнтаційна робота в школі. Економічне виховання.
4. Естетичне та фізичне виховання. Сухомлинський В.О. про виховання засобами природи та мистецтва.

Алгоритм самопідготовки

1. **Розкрийте зміст понять:** розумове виховання, науковий світогляд, моральне виховання, громадянське виховання, екологічне виховання, статеве виховання, шкільна дисципліна, правове виховання, антинаркогенне виховання, трудове виховання, економічне виховання, естетичне виховання, фізичне виховання.
2. **Перевірте теоретичні знання :**
  1. Перерахуйте основні напрямки змісту виховання.
  2. Визначте специфічні завдання розумового виховання.
  3. Обґрунтуйте важливість розвитку мислення та різних його видів.
  4. Доведіть необхідність формування в учнів культури розумової праці.
  5. Які вміння входять до культури розумової праці?
  6. Чому у системі розумового виховання важливе місце займає мовна культура учнів?
  7. В чому суть, структура світогляду, яке його суспільне призначення та функції?
  8. Розкрийте сутність релігійного світогляду.
  9. Охарактеризуйте сутність та зміст морального виховання у національній школі.
  10. Визначте етапи розвитку національної свідомості людини.
  11. Розкрийте зміст системи моральних цінностей.
  12. Розкрийте напрямки виховної роботи з формування в учнів несприйнятливості до алкоголю, нікотину, наркотиків.
  13. Доведіть, що статеве виховання забезпечує правильний статевий розвиток дітей та молоді.
  14. Поясніть, чому виховання свідомої дисципліни, обов'язку і відповідальності є актуальним у сьогоденні умовах.
  15. Обґрунтуйте необхідність правового виховання учнів на сучасному етапі розвитку суспільства.
  16. Дайте узагальнюючу характеристику завдань трудового виховання та вимог до трудової діяльності учнів.
  17. Визначте елементи системи трудового виховання учнів.
  18. Розкрийте завдання, зміст, етапи та методи профорієнтаційної роботи.
  19. Розкрийте завдання екологічного виховання.
  20. Обґрунтуйте важливість естетичного виховання.

21. На конкретних фактах доведіть необхідність фізичного виховання.
22. Визначте завдання фізичного виховання.
23. Проаналізуйте зміст і засоби фізичного виховання.
24. Охарактеризуйте систему форм фізичного виховання.
25. Визначте шляхи і засоби реалізації змісту кожного напрямку національного виховання.

3. Самостійна робота:

Народна педагогіка про зміст виховання.

Сухомлинський В.О. про естетичне виховання засобами природи та мистецтва.

Робота з профілактики правопорушень серед учнівської молоді.

ІНДЗ. Підготуйте реферат на тему одного з напрямків виховання.

- а) Загальнолюдські цінності виховання.
- б) Національне виховання, його пріоритети.
- в) Народна педагогіка про трудове виховання.
- г) Питання морального виховання в народній педагогіці.
- д) Народна педагогіка про трудове виховання.
- е) Проблема всебічного гармонійного виховання в її історичному розвитку між моральним та трудовим вихованням.
- є) Аналіз типів виховання в залежності від мети виховання.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.
2. Галузинський В. М. Педагогіка : теорія та історія : навч. посібник / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – К. : Вища школа, 1995. – 237 с.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
4. Педагогіка : навч. підручник / уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003.
5. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 559 с.
6. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 8

Тема: Організаційні форми виховної роботи. Вчитель – класний керівник

(2 год.)

План

1. Поняття про позакласну та позашкільну виховну роботу.
2. Розмаїття масових, групових та індивідуальних форм виховної роботи.
3. Вчитель-класний керівник. Вимоги до особистості класного керівника.
4. Функції та зміст роботи класного керівника..
5. Основні позашкільні установи, завдання та зміст їх діяльності.
6. Планування класним керівником виховної роботи: види планування, вимоги до планування.

Алгоритм самопідготовки

- 1. Дайте визначення основних понять:**

позакласна робота, позашкільна робота, форми виховної роботи, функції класного керівника, зміст роботи класного керівника.

2. Перевірте теоретичні знання:

1. Розкрийте сутність позакласної та позашкільної виховної роботи.
2. Визначте завдання позакласної та позашкільної виховної роботи.
3. Обґрунтуйте зміст позакласної та позашкільної виховної роботи.
4. Визначте принципи організації позакласної та позашкільної виховної роботи.
5. Обґрунтуйте основу класифікації форм організації виховання.
6. Перерахуйте форми масової виховної роботи.
7. Чому, на вашу думку, поширеною формою масової виховної роботи є читацька конференція?
8. Доведіть, що ефективною формою організації виховання учнів є вечори запитань і відповідей.
9. Перерахуйте групові форми виховної роботи.
10. Обґрунтуйте важливість і необхідність проведення тематичних і оглядових політінформацій.
11. Чому година класного керівника є важливим засобом формування у школярів наукового світогляду і моральної поведінки?
12. Спробуйте обґрунтувати виховну цінність участі учнів у гуртках художньої самодіяльності.
13. Доведіть, що активна участь учнів у підготовці стінної газети допомагає формувати у них чесність, принциповість, вміння аналізувати й давати оцінку явищам.
14. Перерахуйте індивідуальні форми виховної роботи.
15. Поясніть важливість такої індивідуальної форми виховної роботи, як позакласне читання.
16. Розкрийте зміст і значення колекціонування для інтелектуального розвитку школярів.
17. Назвіть методи, які використовуються у позакласній та позашкільній виховній роботі.
18. Доведіть важливість і необхідність використання у позакласній і позашкільній роботі педагогіки народного календаря.
19. У чому вбачаєте взаємозв'язок функцій класного керівника?
20. Які показники ефективності роботи класного керівника?
21. Якщо б авторами «Положення про класного керівника» були ви, то які б доповнення внесли до розділу «Права і обов'язки класного керівника»?
22. Визначте основні напрямки діяльності класного керівника.
23. Розкрийте завдання та зміст діяльності основних позашкільних установ.

3. Самостійна робота:

3.1. Методика проведення годин класного керівника.

3.2. Складіть сценарій виховного заходу на довільну тему, обґрунтуйте його доцільність.

4. ІНДЗ. Підготуйте реферат на тему:

- а) Перспективні форми виховної роботи та особливості їх використання в національній школі.
- б) Позашкільні дитячі виховні заклади.
- в) Застосування засобів виховання в діяльності класного керівника.
- г) Сучасні передові технології в виховній роботі школи.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.

2. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник / Харк. Держ. Пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків: «ОВС», 2002.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 559 с.
5. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 9
Тема: Виховання особистості в колективі

(2 год.)

План

1. Виховання особистості в колективі як педагогічна проблема. Умови позитивного впливу колективу на особистість.
2. Виховання учнівського колективу:
  - а) ознаки колективу, його структура і типи;
  - б) динаміка та етапи розвитку колективу;
  - в) органи колективу, їх функції, умови ефективної діяльності.
3. Дитячі та юнацькі громадські організації.

Алгоритм самопідготовки

1. Розкрийте зміст понять:

колектив, особистість, індивідум, індивідуальність, система перспективних ліній, учнівське самоврядування, конформізм, гармонія, нонконформізм.

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. Визначте ознаки дитячого колективу.
2. Спробуйте охарактеризувати типи шкільних колективів.
3. Назвіть функції колективу.
4. Розкрийте сутність законів життя дитячого колективу.
5. Проаналізуйте стадії розвитку колективу.
6. Визначте шляхи згуртування учнівського колективу.
7. Визначте умови підвищення ефективності учнівського самоврядування.
8. Запропонуйте критерії підбору активу класу.
9. Чому збори колективу класу є важливим органом учнівського самоврядування?
10. Охарактеризуйте поширені моделі розвитку взаємовідносин між особистістю та колективом.
11. Перерахуйте умови, за яких підвищується виховний вплив колективу на його членів.
12. Окресліть напрямки допомоги педагогічного колективу учнівському.
13. Наведіть думки А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського, І. П. Іванова та І. П. Щетиніна щодо стосунків в учнівському колективі.
14. Проаналізуйте думку М. Красовицького щодо виховання «в колективі та через колектив».
15. Розкрийте завдання Пласту.
16. Визначте основні напрямки та форми діяльності товариства «Сокіл».

3. Самостійна робота:

3.1. Проблема колективу в педагогічній спадщині педагогів класиків.

3.2. Дитячі та юнацькі громадські організації, основні напрямки їх діяльності.

4. ІНДЗ. Вивчіть та проаналізуйте міжособистісні відносини в учнівському колективі одного із класів школи, де ви навчалися.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.
2. Закон України «Про молодіжні та дитячі організації» // Уряд.курер. – 1999. – 12 січня.
3. Лозова В. І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник / Харк. Держ. Пед. ун-т ім.Г.С. Сковороди. – Харків: «ОВС», 2002.
4. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч.посібник / Харк. Держ. Пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків: «ОВС», 2002.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
6. Педагогіка: навч.підручник / уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003.
7. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу // Вибрані твори в 5-ти т. – Т.4. – К., 1976.
8. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 559 с.
9. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття №10

Тема: Родинне виховання. Взаємодія школи та сім'ї у вихованні дітей та молоді (2 год.)

План

1. Роль сім'ї у формуванні особистості. Сімейне виховання в різні періоди розвитку суспільства.
2. Завдання, зміст та умови сімейного виховання.
3. Взаємодія школи та сім'ї у вихованні дітей та молоді. Форми співпраці, умови успішної взаємодії.

Алгоритм самопідготовки:**1. Розкрийте зміст понять:**

родинне виховання, сімейне виховання, напрямки взаємодії школи та сім'ї, ні форми співпраці школи з сім'єю.

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. Що таке родинне виховання?
2. Назвіть основні функції сім'ї.
3. За яких умов сім'я може відігравати функцію виховуючого середовища?
4. Які особливості розвитку сучасної сім'ї?
5. Визначте мету та завдання родинного виховання.

6. Охарактеризуйте зміст виховання в сучасній сім'ї.
7. Назвіть методи сімейного виховання.
8. Які є засоби виховання в родині?
9. Які традиції сімейного виховання склалися в українській родині?
10. На яких принципах ґрунтується спільна робота школи і сім'ї?
11. Обґрунтуйте переваги індивідуальних форм роботи педагога з батьками.
12. Розкрийте методику проведення колективних форм роботи педагога з сім'єю.
13. Чому стан сучасної сім'ї та сімейного виховання характеризується як кризовий?

3. Самостійна робота:

3.1. Видатні педагоги про сімейне виховання.

3.2. Народна педагогіка про сімейне виховання.

4. ІНДІВ. Практичне завдання:

а) Проведіть опитування школярів з метою виявлення їх ставлення до сім'ї, членів сім'ї. Для цього складіть перелік запитань і завдань для учнів.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.
2. Лозова В. І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник / Харк. Держ. Пед. ун-т ім.Г.С. Сковороди. – Харків: «ОВС», 2002.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
4. Педагогіка: навч.підручник / уклад.: А. І Кузьмінський, В. Л.Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003.
5. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу // Вибрані твори в 5-ти т. – Т.4. – К., 1976.
6. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 559 с.
7. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 11

Тема: **Предмет і завдання дидактики. Суть процесу навчання**
(2 год.)

План

1. Поняття про дидактику: суть, функції, завдання, зв'язок з іншими науками.
2. Становлення дидактики як науки. Методологічна основа дидактики.
3. Основні категорії дидактики.
4. Актуальні проблеми сучасної дидактики.
5. Особливості процесу навчання.
6. Основні функції навчання, шляхи їх реалізації.
7. Основні компоненти процесу навчання.
8. Структура діяльності вчителя у навчальному процесі.
9. Психолого-педагогічні основи навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Алгоритм самопідготовки

1. Розкрийте зміст понять:

теорія навчання, методологічна основа, предмет дидактики, дидактична концепція, дидактична система, категорії дидактики.

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. Що називається дидактикою?
2. Що є об'єктом і предметом дидактики?
3. Розкрийте завдання дидактики.
4. Що спільного та відмінного між дидактикою та предметними методиками?
5. У чому особливості традиційної дидактичної системи?
6. Охарактеризуйте педоцентричну дидактичну систему.
7. Назвіть особливості сучасної системи навчання.
8. Чому поняття «процес навчання» слід відрізнити від поняття «навчальний процес»?
9. Визначте методологічну основу процесу пізнання.
10. Охарактеризуйте спільні ознаки процесу пізнання та процесу навчання.
11. Проаналізуйте суперечності, які є рушійними силами навчального процесу.
12. Охарактеризуйте освітню, виховну та розвиваючу функції навчання, вкажіть шляхи їх реалізації на уроках.
13. Доведіть, що навчання має двохсторонній характер.
14. Визначте компоненти процесу навчання.
15. Перерахуйте вимоги, що ставляться до викладацької діяльності вчителя.
16. Обґрунтуйте передумови навчальної діяльності учня.
17. Чому ефективність засвоєння знань залежить від мотивації навчальної діяльності школярів?

3. Самостійна робота:

- 3.1. Українська народна дидактика, її мета, завдання та зміст.
- 3.2. Актуальні проблеми сучасної дидактики (збір та аналіз матеріалів періодики, практики, науково-методичної літератури).
- 3.3. Використовуючи факти з предмета вашої спеціальності охарактеризуйте функції навчання. Підготуйте виступ.
- 3.4. Аналіз зарубіжних концепцій навчання.

4. ІНДЗ.

- а) Актуальні проблеми розвитку дидактики в системі національної педагогічної думки.
- б) Тенденції розвитку сучасної дидактики в зарубіжній педагогіці.
- в) Навчання і розвиток особистості.
- г) Шляхи і засоби формування мотивів навчання.
- д) Становлення та розвиток української дидактики.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.
2. Лозова В. І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник / Харк. Держ. Пед. ун-т ім.Г.С. Сковороди. – Харків: «ОВС», 2002.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
4. Педагогіка: навч.підручник / уклад.: А. І Кузьмінський, В. Л.Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003.
5. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу // Вибрані твори в 5-ти т. – Т.4. – К., 1976.
6. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 559 с.
7. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Тема: Закономірності та принципи навчання

(2 год.)

План

1. Закономірності навчання.
2. Характеристика принципів навчання.

Алгоритм самопідготовки

- 1. Розкрийте зміст понять:** закономірність, принцип, правило.
- 2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:**
  1. Розкрийте сутність закономірностей навчання.
  2. Доведіть, що принципи навчання є основними вихідними положеннями теорії навчання.
  3. Перерахуйте принципи навчання.
  4. Охарактеризуйте принцип науковості навчання.
  5. Доведіть, що принцип систематичності і послідовності навчання передбачає систему в роботі вчителя та учня.
  6. Обґрунтуйте важливість принципу доступності та принципу зв'язку навчання з життям.
  7. Поясніть, чому застосування принципу свідомості й активності сприяє перетворенню школяра з пасивного об'єкта навчання на активний його суб'єкт?
  8. Які умови сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці (за фахом)?
  9. Визначте сутність афоризму «краще один раз побачити, ніж сто разів почути».
  10. Назвіть види та функції наочності.
  11. Сформулюйте вимоги до використання наочності.
  12. Охарактеризуйте зміст принципу міцності знань, вмінь та навичок.
  13. Розкрийте сутність індивідуального підходу. Доведіть, що він має багато спільного з особистісним підходом.
  14. Чому, на вашу думку, принцип емоційності навчання є дуже важливим?
  15. Який взаємозв'язок між закономірностями і принципами навчання?
  16. У чому полягає взаємозв'язок між принципами навчання?
  17. Сформулюйте найважливіші дидактичні правила, які впливають з принципів систематичності та послідовності, активності та самостійності.
- 3. Самостійна робота:**
  - 3.1.** Народна педагогіка про принципи навчання.
  - 3.2.** Принципи навчання в дидактичній системі Я.А. Коменського.
- 4. ІНДЗ.**
  - а) Шляхи реалізації принципів навчання в умовах сучасної школи.
  - б) Сутність основних принципів навчання та правила їх реалізації.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.
2. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник / Харк. Держ. Пед. ун-т ім.Г. С. Сковороди. – Харків: «ОВС», 2002.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.

4. Педагогіка: навч.підручник / уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003.
5. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу // Вибрані твори в 5-ти т. – Т.4. – К., 1976.
6. Фіцула М. М. Педагогіка : посібник. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001.
7. Чайка В. Основи дидактики: Тексти лекцій і завдання для самоконтролю : навч. посібник. / В. Чайка. – Тернопіль: Астон, 2002. – 244 с.
8. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 13

Тема: Зміст освіти в національній школі

(2 год.)

План

1. Поняття про зміст освіти, його основні компоненти.
2. Роль різних теорій у формуванні змісту освіти. Удосконалення змісту освіти в сучасній загальноосвітній школі.
3. Характеристика навчальних планів, програм і підручників національної школи.
4. Види освіти. Взаємозв'язок загальної, політехнічної та професійної освіти.
5. Зміст освіти в зарубіжній школі.

Алгоритм самопідготовки

1. Розкрийте зміст поняття:

зміст освіти, навчальний план, навчальна програма, підручник, навчальний посібник, загальна освіта, політехнічна освіта, професійна освіта.

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. Що таке зміст освіти?
2. Обґрунтуйте вимоги, яким має відповідати зміст освіти.
3. Вкажіть шляхи вдосконалення змісту освіти відповідно до вимог розбудови національної школи.
4. Що таке навчальний план?
5. Чому у навчальному плані всіх типів шкіл виділено державний та шкільний компоненти?
6. Обґрунтуйте вимоги до навчального плану.
7. Проаналізуйте вимоги до навчальних програм.
8. Перерахуйте вимоги до підручника, охарактеризуйте його структуру.
9. Дайте характеристику репродуктивних, проблемних, програмованих та комплексних текстів підручника.
10. Назвіть принципи підбору змісту підручника.
11. Чому вчитель у процесі навчання орієнтується на підручник?
12. Визначте особливості в роботі з підручником.
13. Що таке загальна освіта?
14. Чому у процесі вивчення навчальних дисциплін необхідно здійснювати внутріпредметні і міжпредметні зв'язки?
15. Розкрийте сутність політехнічної освіти.
16. Розкрийте сутність професійної освіти.
17. Проаналізуйте особливості змісту освіти в зарубіжних державах.

3. Самостійна робота:

3.1. Проаналізуйте пояснювальну записку навчальної програми з фахової дисципліни. Сформулюйте головні завдання, що стоять перед навчальною дисципліною.

3.2. Складіть анотацію на підручники та посібники з фахової дисципліни для учнів загальноосвітньої школи.

4. ІНДЗ:

- а) Напрямки реформування змісту освіти в закладах освіти України.
- б) Досвід диференціації змісту освіти в світовій освітянській практиці.
- в) Особливості побудови навчальних планів в загальноосвітніх школах та закладах освіти нового типу.
- г) Характеристика змісту та змін навчальних програм /за фахом/.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.
2. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник / Харк. держ. пед. ун-т ім.Г. С. Сковороди. – Харків: «ОВС», 2002.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
4. Педагогіка: навч.підручник / уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003.
5. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу // Вибрані твори в 5-ти т. – Т.4. – К., 1976.
6. Фіцула М. М. Педагогіка : посібник. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001.
7. Чайка В. Основи дидактики: Тексти лекцій і завдання для самоконтролю : навч. посібник / В. Чайка. – Тернопіль: Астон, 2002. – 244 с.
8. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 14 **Тема: Методи і засоби навчання**

(2 год.)

План

1. Поняття про методи, прийоми, засоби навчання. Функції методів, їх класифікація.
2. Характеристика основних груп та окремих методів навчання:
  - 2.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.
  - 2.2. Методи стимулювання навчальної діяльності учнів.
  - 2.3. Методи контролю і самоконтролю у навчанні.
3. Засоби навчання. Використання комп'ютерної техніки у навчанні.
4. Проблема вибору методів навчання та їх комплексного поєднання.
5. Методи навчання в зарубіжній теорії і практиці.

Алгоритм самопідготовки

1. Розкрийте зміст понять: метод, прийом, дія, операція, засіб навчання.
- 2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:**
  1. Проаналізуйте різні наукові підходи до класифікації методів навчання.
  2. Дайте визначення методів організації навчально-пізнавальної діяльності учнів.
  3. Перерахуйте методи навчання за джерелом інформації.
  4. Визначте вимоги до розповіді.
  5. Визначте види бесід, розкрийте вимоги до них.
  6. Розкрийте вимоги до формулювання запитань та відповідей учнів.
  7. Доведіть, що такі методи як дискусія та диспут сприяють розвитку логічного мислення у школярів.

8. Охарактеризуйте роботу з підручником під час вивчення нових знань.
9. Визначте вимоги до вправ та їх виконання.
10. Проаналізуйте індуктивний, дедуктивний, репродуктивний та проблемно-пошуковий методи навчання.
11. Поясніть сутність методів стимулювання навчально-пізнавальної діяльності.
12. Визначте особливості двох груп методів стимулювання навчальної діяльності учнів (методи формування інтересу до навчання, стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні).
13. Розкрийте суть методів контролю.
14. Охарактеризуйте метод усного контролю, назвіть етапи усного опитування.
15. Доведіть необхідність індивідуального, фронтального та ущільненого опитування.
16. Назвіть методи письмового контролю. Охарактеризуйте позитивні й негативні сторони даного методу.
17. Розкажіть про тестову перевірку знань, переваги і недоліки цього виду перевірки.
18. Обґрунтуйте важливість іспитів.
19. Розкрийте суть та значення самоконтролю й самооцінки учнів.
20. Перерахуйте засоби навчання.
21. Яким вимогам повинно відповідати комплексне використання аудіовізуальних засобів навчання.
22. Визначте роль комп'ютера у школі. Позитивні та негативні моменти роботи учнів з ПК.
23. Проаналізуйте методи навчання в зарубіжній теорії і практиці.

3. Самостійна робота:

3.1. Проблема стимулювання пізнавальної активності учнів на уроках з фахової дисципліни (огляд педагогічної періодики, матеріалів педагогічного досвіду).

4. ІНДЗ:

- а) Проблема вибору оптимальних методів навчання.
- б) Вплив системи методів навчання на розвиток мислення учнів.
- в) Особливості застосування в навчальному процесі методів проблемного навчання.
- г) Проблема класифікації методів навчання.
- д) Творчий підхід до застосування методів навчання в сучасній школі.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 578 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка : навчальний посібник / І. В. Зайченко. – К. : «Освіта України», 2008. – 528 с.
3. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харк. Держ. Пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : «ОВС», 2002.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : ВАТ «КДНК», 2003.
5. Педагогіка : навч. підручник / уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003.
6. Фіцула М. М. Педагогіка : посібник / М. М. Фіцула. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001.
7. Чайка В. Основи дидактики: тексти лекцій і завдання для самоконтролю : навч. посібник В. Чайка. – Тернопіль: Астон, 2002.– 244 с.
8. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002.

Семінарське заняття №15
Тема: Види та технології навчання в сучасній школі
 (2 год.)

План

1. Основні види навчання в сучасній школі:
  - 1.1. Пояснювально-ілюстративний вид навчання, його особливості.
  - 1.2. Проблемне навчання.
  - 1.3. Програмоване навчання.
2. Поняття про технологію навчання:
  - 2.1. Структура технології навчання. Характеристика її основних компонентів.
  - 2.2. Поняття технологічного підходу у навчанні.
3. Основні технології навчання (педагогічні читання).
4. Інноваційні технології навчання:
  - стем-освіта,
  - мультимедійна презентація,
  - освітня ситуація,
  - веб-форум,
  - всесвітній каталог ідей – піни,
  - фрактали,
  - коучинг,
  - сторітелінг,
  - скрам-технологія,
  - багатоканальна діяльність,
  - комікс,
  - квест-пошук,
  - педагогічний плейбек,
  - едьютейнмент,
  - комп'ютерні засоби,
  - кейс-технології,
  - блоги,
  - бінарні методи,
  - проект,
  - електронні бібліотеки.

Алгоритм самопідготовки

1. Розкрийте зміст понять: вид навчання, проблемна ситуація, технологія навчання, розвивальне навчання, відтворюваний навчальний цикл.

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. Назвіть основні види навчання школярів.
2. Охарактеризуйте сутність пояснювально-ілюстративного навчання.
3. Розкрийте зміст проблемного навчання.
4. Назвіть основні способи і прийоми створення проблемних ситуацій.
5. Визначте етапи процесу засвоєння знань проблемним шляхом.
6. Поясніть, чому проблемне навчання має недоліки?
7. Спробуйте обґрунтувати методи проблемного навчання.
8. Дайте характеристику програмованого навчання.
9. Поясніть зміст розгалуженого програмування.
10. Визначте позитивні й негативні сторони програмованого навчання.
11. Чому алгоритмізація навчання сприяє успішному засвоєнню учнями знань і розумових дій?
12. Розкрийте історичний аспект розвитку поняття «технологія навчання».

13. Які способи формулювання навчальних завдань поширені у шкільній практиці?
14. Побудуйте схему технологічної побудови навчального процесу в школі.
15. Що є головною рисою технології навчання?
16. Назвіть основні етапи навчального циклу.
17. Дайте загальну оцінку технологічного підходу до навчання.

3. Самостійна робота:

3.1. Основні технології навчання в сучасній школі.

3.2. Підготуйте виступ на одну із запропонованих або самостійно вибраних тем:

- Проблемне навчання (Дж. Дьюї).
- Технологія інтенсифікації навчання на основі знакових моделей навчального матеріалу.
- Перспективно-випереджувальне навчання з коментованим управлінням (С. Лисенкова).
- Диференційоване навчання (М. Гузик, І. Закатова).
- Технологія індивідуалізації навчання.
- Система розвивального навчання (Л. Занков).
- Технологія розвивального навчання (Д. Ельконін, В. Давидов).
- Технологія особистісно орієнтованого навчання (І. Якиманська).

4. **ІНДЗ:** Підготуйте реферат на одну із запропонованих тем:

- а) Особливості формування пізнавальних інтересів учнів.
- б) Проблемне навчання з погляду соціальних завдань формування особистості.
- в) Модульне навчання та його особливості.
- г) Аксиоматичний характер педагогічних процесів.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001.
2. Зайченко І. В. Педагогіка : навчальний посібник / І. В. Зайченко. – К. : «Освіта України», 2008. – 528 с.
3. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : «ОВС», 2002.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : ВАТ «КДНК», 2003.
5. Педагогіка : навч. підручник / уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003.
6. Фіцула М. М. Педагогіка : посібник / М. М. Фіцула. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001.
7. Чайка В. Основи дидактики: тексти лекцій і завдання для самоконтролю : навч. посібник В. Чайка. – Тернопіль: Астон, 2002. – 244 с.
8. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002.

Семінарське заняття № 16

Тема: **Форми організації навчання**

(2 год.)

План

1. Повторення теоретичного матеріалу:

1. Поняття про форми організації навчання.
2. Урок – форма організації навчання: вимоги до сучасного уроку; типологія уроків; підготовка вчителя до уроку; шляхи удосконалення уроку.
3. Позаурочні форми навчання, їх характеристика.

2. Виконання практичних завдань:

1. Педагогічний диктант.
2. Робота з презентаціями.
3. Перегляд уроків та їх аналіз.
4. Бліц-опитування.

Алгоритм самопідготовки**1. Розкрийте зміст понять:**

форма організації навчання, класно-урочна система, урок, клас.

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. У чому полягає сутність класно-урочної системи навчання?
2. Проаналізуйте позитивні та негативні сторони класно-урочної системи навчання.
3. Проаналізуйте погляди Я.А. Коменського щодо класно-урочної системи навчання.
4. Розкрийте поняття «форми навчання» в історичному розвитку.
5. Охарактеризуйте типи уроків:
  - засвоєння нових знань;
  - формування умінь і навичок;
  - узагальнення і систематизація знань;
  - перевірки і корекції знань, вмінь і навичок;
  - комбінований урок.
6. Розкрийте зміст підготовки вчителя до конкретного уроку.
7. Дайте характеристику тематичного та поурочного планування.
8. Визначте завдання, що вирішуються на початку уроку.
9. Обґрунтуйте вимоги до пояснення вчителя.
10. Розкрийте технологію формування вмінь і навичок учнів.
11. Дайте узагальнюючу характеристику форм організації навчальної роботи на уроці:
  - фронтально-колективна,
  - групова,
  - парна.
12. Вкажіть найефективніші способи індивідуалізації навчання на уроці.
13. Визначте причини порушень дисципліни на уроці. Охарактеризуйте шляхи подолання порушень порядку.
14. Поясніть традиційні вимоги до уроку.
15. Наведіть характеристику ефективного уроку.
16. Обґрунтуйте шляхи вдосконалення уроку.
17. Перерахуйте нестандартні уроки. Проаналізуйте їх.
18. Дайте характеристику позаурочних форм навчання:
  - семінарських занять;
  - практикумів;
  - факультативних занять;
  - екскурсій;
  - предметних гуртків;
  - технічних гуртків;
  - спортивних секцій.

19. Чим екскурсія відрізняється від уроку?
20. Чим обумовлена необхідність домашніх завдань?
21. Визначте вимоги та види домашніх завдань.
22. Розкрийте методику завдання додому.

3. Самостійна робота:

3.1. Теоретичне обґрунтування класно-урочної системи навчання в працях Я. А. Коменського.

4. Підготуйте реферат на одну із запропонованих тем:

- а) Види і форми навчання: історичний аспект;
- б) Особливості становлення та розвитку форм навчання в історії школи та педагогічної науки.
- в) Розвиток класно-урочної системи навчання.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001.
2. Зайченко І.В. Педагогіка : навчальний посібник / І. В. Зайченко. – К. : «Освіта України», 2008. – 528 с.
3. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харк. Держ. Пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : «ОВС», 2002.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : ВАТ «КДНК», 2003.
5. Педагогіка : навч. підручник / уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003.
6. Фіцула М. М. Педагогіка : посібник / М. М. Фіцула. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001.
7. Чайка В. Основи дидактики: тексти лекцій і завдання для самоконтролю : навч. посібник В. Чайка. – Тернопіль: Астон, 2002. – 244 с.
8. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002.

Семінарське заняття № 17

Тема: Організація сучасного уроку

(2 год)

План

I. Теоретична частина

1. Урок – форма організації навчання:
  - вимоги до сучасного уроку;
  - структурні елементи уроку;
  - типологія уроків;
  - підготовка вчителя до уроку;
  - шляхи удосконалення уроку.
  - нетрадиційні уроки.

II. Практична частина

1. Перегляд і обговорення відеозаписів фрагментів різних типів уроків.
2. Розв'язування педагогічних задач та вправ, вирішення педагогічних ситуацій.
3. Огляд нової літератури та преси з теми заняття.

Алгоритм самопідготовки

1. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. Назвіть типи і структуру сучасного уроку.
2. Розкрийте вимоги щодо підготовки вчителя до уроку.
3. Назвіть методичні прийоми організації колективних навчальних занять.
4. Назвіть методи та прийоми організації пізнавальної діяльності на уроці.
5. Розкрийте способи використання підручника на уроці.
6. Назвіть форми навчальної діяльності учнів на уроці.
7. Визначте психолого-педагогічні умови активізації пізнавальної діяльності учнів.
8. Розкрийте педагогічні прийоми емоційного впливу на учнів на уроці.
9. Назвіть особливості організації самостійної роботи учнів на уроці.
10. Розкрийте шляхи удосконалення уроку.

2. Самостійна робота:

2.1 Урок як форма навчання нової школи.

3. ІНДЗ:

- а) Психолого-педагогічні вимоги до сучасного уроку.
- б) Проблема моделювання уроків.
- в) Використання аналогій в навчальному процесі.
- г) Діалогічні методи на уроці.
- д) Особливості застосування монологічних методів на уроці.
- е) Організація самостійної роботи учнів.
- є) Методика і техніка підготовки вчителя до уроку.

Список рекомендованих джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.
2. Закон України «Про загальну середню освіту». [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. – Назва з екрана.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник для студентів ВНЗ / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2007. – 447 с.
4. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : «ОВС», 2002. – 200 с.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 528 с.
7. Чайка В. Основи дидактики: Тексти лекцій і завдання для самоконтролю : навч. посібник / В. Чайка. – Тернопіль : Астон, 2002. – 244 с.
8. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 18

Тема: Контроль і оцінювання навчально-пізнавальної діяльності учнів

(2 год.)

План

1. Суть і основні види контролю успішності учнів. Діагностика результатів навчання.

2. Оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. Критерії та норми оцінки.

Алгоритм самопідготовки

1. Розкрийте зміст понять:

контроль, облік, перевірка, оцінювання, оцінка, тестування

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання :

1. Проаналізуйте функції контролю:
  - освітню;
  - діагностичну;
  - виховну;
  - розвиваючу;
  - управляючу;
  - оцінюючу.
2. Обґрунтуйте сутність видів контролю:
  - попереднього;
  - поточного;
  - періодичного;
  - підсумкового.
3. Розкрийте основні вимоги до перевірки і оцінки успішності.
4. Визначте критерії оцінки.
5. Охарактеризуйте рівні знань школярів:
  - репродуктивний;
  - реконструктивний;
  - творчий.
6. Перерахуйте шляхи подолання формалізму в оцінці результатів праці учнів.
7. Дайте характеристику знахідкам передових учителів по вдосконаленню методики перевірки і оцінки успішності.
8. Чому, на вашу думку, у США надають великого значення інформуванню учнів про їх успіхи у навчанні.
9. За яких умов оцінка стає ефективним засобом підвищення успішності.
10. Чи не гальмують низькі оцінки розвиток особистості дітей?
11. Чи можна, на Вашу думку, здійснювати контроль без оцінки знань, умінь та навичок? Проведіть аргументи «за і проти» цього.
12. Яким є Ваше ставлення до пропозиції про виключення “2” із системи оцінок? Яку систему оцінок запропонували б Ви?
13. Чи вважаєте ви, що ставлення до оцінок у невстигаючих і відмінників є однаковим? Обґрунтуйте відповідь.
14. Класифікуйте основні причини суб’єктивного оцінювання педагогом знань, вмінь і навичок учнів. Як, на Вашу думку, можна цього уникнути?

3. Самостійна робота:

3.1. Характеристика 12-бальної системи оцінювання знань.

4. ІНДЗ. Рекомендована тема реферату:

- а) Особливості аналізу і оцінки педагогами-новаторами навчальної діяльності учнів.
- б) Виховна функція оцінки.
- в) Модульно-рейтингова система навчання.
- г) Історія розвитку теорії та практики використання оцінок в навчальному процесі.

- д) Особливості застосування тематичного підходу до оцінки знань, умінь та навичок учнів.
- е) Методика і техніка оцінки навчальної діяльності учнів.

Література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001.
2. Зайченко І.В. Педагогіка : навчальний посібник / І.В. Зайченко. – К. : «Освіта України», 2008. – 528 с.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : ВАТ «КДНК», 2003.
4. Педагогіка : навч. підручник / уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003.
5. Фіцула М. М. Педагогіка : посібник / М. М. Фіцула. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001.
6. Чайка В. Основи дидактики: тексти лекцій і завдання для самоконтролю : навч. посібник В. Чайка. – Тернопіль: Астон, 2002.– 244 с.
7. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002.

Семінарське заняття № 19 Тема: Система освіти в Україні (2 год.)

План

1. Сучасна система освіти в Україні, її мета, основні завдання, принципи, структура.
2. Загальна середня освіта як основна ланка всебічного розвитку особистості. Типи загальноосвітніх навчальних закладів.
3. Шляхи інтеграції системи освіти України у світову освітню систему.

Алгоритм самопідготовки

1. Дайте визначення основних понять теми:

система освіти, головні принципи освіти України, структура системи освіти.

2. Перевірте теоретичні знання:

1. У чому полягають особливості освітньої системи в Україні?
2. Розкрийте напрямки реформування освіти в Україні.
3. Проаналізуйте стратегічні завдання у галузі вищої освіти.
4. Перерахуйте принципи системи освіти України.
5. Назвіть мету та основні завдання вищих навчальних закладів. Які освітні заклади вважаються вищими навчальними закладами?
6. Назвіть освітньо-кваліфікаційні рівні фахівців.
7. Назвіть типи навчально-виховних закладів, що забезпечують загальноосвітню і професійну підготовку учнів.
8. Назвіть основні типи загальноосвітньої школи.
9. Проаналізуйте структуру загальноосвітньої школи.
10. Назвіть мету та основні завдання навчання і виховання дітей у загальноосвітній школі.
11. Вкажіть основну різницю між школою, гімназією та ліцеєм.

3. Самостійна робота:

3.1. Правові основи освіти. Огляд державних документів про освіту, зокрема:

- Закон України «Про загальну середню освіту». [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. — Назва з екрана.
- Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс] <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс] <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

4. ІНДЗ. Підготуйте реферат на одну із запропонованих тем:

- а) Історичні етапи розвитку освіти в Україні.
- б) Інноваційні процеси у загальноосвітній школі.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. — К. : Видавничий центр «Академія», 2001.
2. Зайченко І. В. Педагогіка : навчальний посібник / І. В. Зайченко. — К. : «Освіта України», 2008. — 528 с.
3. Закон України «Про загальну середню освіту». [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. — Назва з екрана.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник / Н. Є. Мойсеюк. — К. : ВАТ «КДНК», 2003.
5. Педагогіка : навч. підручник / уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. — К. : Знання-Прес, 2003.
6. Фіцула М. М. Педагогіка : посібник / М. М. Фіцула. — К. : Видавничий центр «Академія», 2001.
7. Чайка В. Основи дидактики: тексти лекцій і завдання для самоконтролю : навч. посібник В. Чайка. — Тернопіль: Астон, 2002.— 244 с.
8. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. — К. : Либідь, 2002.

Семінарське заняття № 20

Тема: Управління системою освіти та школою

(2 год)

План

1. Предмет школознавства як науки.
2. Наукові основи управління загальноосвітнім навчальним закладом: принципи, методи, функції управління.
3. Структура та функції органів управління освітою.
4. Школа як педагогічна система і об'єкт наукового управління.
5. В.О. Сухомлинський про управління школою. Положення про загальноосвітній навчальний заклад як основа системи управління та керівництва школою.
6. Внутрішньошкільне керівництво.
7. Вимоги до керівника закладу освіти.
8. Планування та облік роботи школи.

Алгоритм самопідготовки:

1. Розкрийте зміст понять: педагогічна система, системний підхід, управління, плюралізм, функції управління, спеціальні функції управління, планування, організація, координування, контроль, регулювання, облік, аналіз, методи управління, стиль управління.

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. Коли і чому виник системний підхід до вивчення реальної дійсності?
2. Охарактеризуйте склад і структуру педагогічної системи.

3. Поясніть, у чому полягає цілісність та інтегративність систем.
4. Розкрийте ієрархію побудови складних систем.
5. Проаналізуйте цільові, управлінські та причинно-наслідкові зв'язки між елементами системи, її зв'язок із зовнішнім середовищем.
6. Дайте характеристику сутності системного підходу до управління школою.
7. Охарактеризуйте принципи керівництва колективом школи.
8. Визначте особливості спеціальних і загальних функцій управління.
9. Чому, на Вашу думку, без єдиного планування роботи, єдиного підходу немає педагогічного колективу і не може бути ніякого виховного процесу?
10. На конкретному прикладі покажіть процес здійснення організаційної функції управління.
11. Доведіть, що узгодженість дій – одна із важливих умов управління.
12. Назвіть провідні функції методів управління.
13. Підтвердіть конкретними прикладами те, що економічні методи активізують людський фактор. Назвіть економічні методи управління.
14. Розкажіть, з якою метою застосовуються організаційно-стабілізуючі методи (регламентування, нормування, інструктування).
15. У чому полягає сутність розпорядчих та стимулюючих впливів?
16. У яких формах реалізується педагогічний аспект організаційно-педагогічних методів управління?
17. Проаналізуйте зміст і значення соціологічних методів управління. Порівняйте організаційно-педагогічні та соціологічні методи.
18. Охарактеризуйте сутність психологічних методів управління.
19. Визначте об'єктивні і суб'єктивні фактори, під впливом яких формується стиль керівника.
20. Порівняйте характерні особливості авторитарного, демократичного і ліберального стилів управління.
21. З'ясуйте сутність авторитету офіційного і особистісного.

3. Самостійна робота:

Управління загальноосвітніми навчальними закладами.

3. Підготуйте реферат на одну із запропонованих тем:

- а) Гуманізація відносин в процесі внутрішкільного управління.
- б) В. О. Сухомлинський про управління школою.
- в) Педагогічні конфлікти, шляхи їх попередження.
- г) Особистісно-професійні риси керівника закладу освіти.

Список рекомендованих джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.
2. Закон України «Про загальну середню освіту». [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. – Назва з екрана.
3. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. – Назва з екрана.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник для студентів ВНЗ / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2007. – 447 с.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
6. Сухомлинський В. О. Пависька середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. в 5-ти томах. – Т. 4. – К. : Рад. шк., 1977. – С. 206–300.
7. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори у 5-ти т. – К., 1976. – Т. 5. – С. 229–239.

8. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 528 с.
9. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семинарське заняття №21

Тема: Внутрішньошкільний контроль, інспектування та акредитація

(2 год)

План

1. Вимоги до організації внутрішньошкільного контролю.
2. Зміст внутрішнього контролю.
3. Види контролю.
4. Форми і методи контролю.
5. Визначення цілей внутрішнього контролю.
6. Планування внутрішнього контролю.
7. Поняття про інспектування та акредитацію закладу освіти.

Алгоритм самопідготовки

1. Розкрийте зміст понять: діагностика, тематичний контроль, фронтальний контроль.

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. Чому внутрішній контроль має великий вплив на кардинальні зміни у школі?
2. Охарактеризуйте зв'язок контролю з педагогічним аналізом.
3. У чому проявляється попереджувальний характер контролю?
4. Висловіть свою думку про необхідність залучення до контролю громадських організацій, поєднання контролю і самоконтролю.
5. Підтвердіть фактами важливість дієвості і діагностичності контролю.
6. Визначте напрямки діяльності школи, які необхідно контролювати.
7. Розкрийте мету і зміст тематичного та фронтального контролю.
8. Назвіть форми контролю. Охарактеризуйте коротко кожну з них.
9. Перерахуйте методи внутрішнього контролю.
10. Визначте цілі внутрішнього контролю.
11. Назвіть нормативну основу внутрішнього контролю за якістю знань і викладання.
12. Які, на Вашу думку, навчальні заняття чи виховні заходи доцільно вибрати для відвідування та аналізу?
13. Розкрийте шляхи удосконалення планування внутрішнього контролю.
14. Розкажіть, за яких обставин підвищується роль кожного члена колективу у внутрішньошкільному контролі.

3. Законспекуйте: Закон України «Про загальну середню освіту». Стаття 40.

ІНДЗ: Забезпечення якісного контролю в закладі загальної середньої освіти.

Список рекомендованих джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 575 с.
2. Закон України «Про загальну середню освіту». [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. – Назва з екрана.
3. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. – Назва з екрана.
4. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. № 40-^ [Електронний ресурс] - Режим доступу: [Http://www.gdo.kiev.ua/Шes/2002/3Ш447.htm](http://www.gdo.kiev.ua/Шes/2002/3Ш447.htm).
5. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16 січня 2003 р. № 433-^ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [Http://www.gdo.kiev.ua/Шes/db.php?god=2003&st=271](http://www.gdo.kiev.ua/Шes/db.php?god=2003&st=271).

6. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник для студентів ВНЗ / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання-Прес, 2007. – 447 с.
7. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : «КДНК», 2001. – 608 с.
8. Наказ МОН України «Про внесення змін до Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад» від 23 листопада 2009 №1054.
9. Освітній менеджмент : навч. посібник / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. - К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.
10. Положення прямої дії «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (Наказ МОН України від 17 листопада 2000 р. № 522) та «Про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад» (Наказ МОН України від 20 січня 2002 р. № 114).
11. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. / В. О. Сухомлинський. - К., 1977. - Т. 3. – С. 446.
12. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. в 5-ти томах. – Т. 4. – К. : Рад. шк., 1977. – С. 206–300.
13. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори у 5-ти т. – К., 1976. – Т. 5. – С. 229–239.
14. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник / М. М. Фіцула. – К. : «Академія», 2001. – 528 с.
15. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Семінарське заняття № 22

Тема: Методична робота в школі

(2 год)

План

1. Завдання та зміст методичної роботи.
2. Форми методичної роботи з учителями, їх характеристика.
3. Робота методичного кабінету у школі.
4. Атестація педагогічних працівників.
5. Передовий педагогічний досвід і його види.

Алгоритм самопідготовки

1. Розкрийте зміст понять: методична робота, методичне об'єднання, методична рада, методичний кабінет, підвищення кваліфікації, перепідготовка кадрів, наставництво, атестація.

2. Дайте відповіді на теоретичні запитання:

1. Розкрийте сутність протиріч, які породжують проблему професійного навчання педагогів.
2. У чому, на Вашу думку, полягає психологічна перебудова вчителя української національної школи.
3. Назвіть провідні компоненти системи роботи з педагогічними кадрами.
4. Розкрийте важливість теоретичної підготовки вчителя, як предметника.
5. Проаналізуйте недоліки професійного навчання педагогів.
6. Визначте фактори, якими забезпечується оптимальний вибір змісту організаційних форм навчання педагогів.
7. Охарактеризуйте роботу педколективу над обраною темою із провідних психолого-педагогічних проблем.
8. Дайте характеристику роботі психолого-педагогічному семінару, практикуму з аналізу відкритих уроків і виховних годин.
9. Розкрийте зміст роботи предметних і циклових методичних об'єднань.

10. Визначте групи педагогів за ставленням до самоосвіти і умінням організувати самостійну роботу над собою. Порівняйте їх.
11. Доведіть на конкретних фактах, що якість самоосвіти у значній мірі залежить від наявності у вчителя вільного часу.
12. Розкрийте основні напрями діяльності наставників з молодим педагогом.
13. Визначте роль методичної роботи у школі.
14. З якою метою, на вашу думку, проводиться атестація педагогічних працівників.
15. Охарактеризуйте організаційні процедури атестації педагогічних працівників.
16. Перерахуйте кваліфікаційні категорії, що встановлюються за наслідками атестації. Проаналізуйте загальні вимоги до кваліфікаційних категорій.
17. Перерахуйте педагогічні звання, що присвоюються за наслідками атестації. Проаналізуйте загальні вимоги до педагогічних звань.
18. На яких принципах базується атестація педагогічних працівників?

Самостійна робота:

1. Основні проблеми творчої праці педагога.
2. Узагальнення вчителем власного педагогічного досвіду.

3. ІНДЗ

- а) Нетрадиційні форми методичної роботи в школі.
- б) Інноваційна діяльність загальноосвітніх навчальних закладів.
- в) Особливості інноваційної праці вчителя.

Список рекомендованих джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 576 с.
2. Жерносек І. П. Науково-методична робота в навчальних закладах системи загальної середньої освіти / І. П. Жерносек. – К., 2000. – 122 с.
3. Зайченко І. В. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-ге видання / І. В. Зайченко. – К. : «Освіта України», «КНТ», 2008. – 528 с.
4. Закон України «Про загальну середню освіту». [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. – Назва з екрана.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник. – 2-ге видання, перероблене і доповнене / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання – Прес, 2004. – 445 с.
6. Максимюк С. П. Педагогіка : навчальний посібник / С. П. Максимюк. – К. : Кондор, 2005. – 667 с.
7. Максимюк С. П. Методичній роботі – творчий характер / С. П. Максимюк. – Рівне : РДП, 1995. – 37 с.
8. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник, 5 – те видання, доповнене і перероблене / Н. Є. Мойсеюк – К., 2007. – 656 с.
9. Онишків З. М. Основи школознавства : навчальний посібник для студентів педагогічних вузів. – 3-тє видання доповнене і перероблене / З. М. Онишків. – Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2003. – 176 с.
10. Підготовка і проведення засідання педагогічної ради на основі роботи проблемних груп // Позакласний час. Плюс. – К., 2007. – № 4. – С. 44–46.
11. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 284 с.
12. Технологія підготовки та проведення нетрадиційних педагогічних нарад // Позакласний час. Плюс. – К., 2007. – № 9. – С. 58–60.
- 13.

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
МОДУЛЬ 1. Історія педагогіки			
1.	Виховання і навчання у державах Стародавнього Сходу. Виховання і школа в Стародавньому Римі.	1 год.	4 год.
2.	Педагогіка і школа епохи Реформації: Вольфганг Ратке, Філіпп Мелангтон, Йоганн Штурм.	2 год.	8 год.
3.	Педагогічні ідеї у творах ранніх утопістів. Педагогічні ідеї К. Гельвеція та Д. Дідро.	2 год.	4 год.
4.	Педагогічна діяльність і педагогічні ідеї Ф. Фребеля.	2 год.	3 год.
5.	Педагогічна діяльність та педагогічні ідеї Ф.-А. Вандера.	2 год.	2 год.
6.	Філантропічна діяльність Р. Оуена. Проблеми педагогіки в соціальному вченні Ш. Фур'є.	2 год.	4 год.
7.	Особливості розвитку освітньої справи в провідних зарубіжних країнах.	2 год.	5 год.
8.	Педагогічна діяльність і педагогічні ідеї Ю. Дрогобича і П. Русина.	2 год.	3 год.
9.	Освітня діяльність і педагогічні ідеї М. Смотрицького, Л. Зизанія, К. Ставровецького, Є. Славенецького.	2 год.	3 год.
10.	Освіта за часів козаччини.	2 год.	7 год.
11.	Педагогічні ідеї Т. Шевченка.	2 год.	2 год.
12.	Просвітницька діяльність та педагогічні ідеї Ю. Федьковича.	2 год.	2 год.
13.	Навчальні книги К. Ушинського.	2 год.	2 год.
14.	Педагогічна думка України другої половини XIX століття.	2 год.	2 год.
15.	Педагогічна діяльність та освітньо-виховні погляди С. Русової.	2 год.	2 год.
16.	І. Огієнко – фундатор українського шкільництва.	2 год.	2 год.
17.	Особливості роботи шкіл України у воєнних умовах.	2 год.	2 год.
	Разом за I модулем	33 год.	54 год.
МОДУЛЬ 2. Педагогіка			
1.	Актуальні проблеми сучасної педагогіки. Проблема ідеалу вчителя в працях педагогів-класиків та народних просвітителів. Поняття «ідеальний педагог». Зустріч зі вчителями школи.	4	8
2.	Народна педагогіка про чинники формування особистості. Зарубіжні теорії розвитку та формування особистості. Ознайомлення учнів з навчально-виховним середовищем школи.	4	15
3.	Соціологічні, проєктивні та математичні методи дослідження.	5	4
	Зародження ідеї про всебічний розвиток особистості.	2	7
4.	Видатні педагоги про самовиховання особистості.	3	7
5.	В. О. Сухомлинський про важковиховуваність учнів.	2	5

6.	Народна педагогіка про принципи виховання.	9	7
7.	Народна педагогіка про методи виховання.	4	8
8.	Народна педагогіка про зміст виховання. В. О. Сухомлинський про естетичне виховання засобами природи та мистецтва.	2	7
9.	Робота з профілактики правопорушень серед учнівської молоді.	2	8
10.	Методика проведення годин класного керівника. Складіть сценарій виховного заходу на довільну тему, обґрунтуйте його доцільність.	9	7
11.	Проблема колективу в педагогічній спадщині педагогів-класиків. Дитячі та юнацькі громадські організації, основні напрямки їх діяльності.	4	8
12.	Вадатні педагоги про сімейне виховання. Народна педагогіка про сімейне виховання.	6	7
13.	Українська народна дидактика, її мета, завдання та зміст. Актуальні проблеми сучасної дидактики (збір та аналіз матеріалів періодики, практики, науково-методичної літератури). Використовуючи факти з предмета вашої спеціальності охарактеризуйте функції навчання. Підготуйте виступ.	4	8
14.	Аналіз зарубіжних концепцій навчання.	2	7
15.	Народна педагогіка про принципи навчання. Принципи навчання в дидактичній системі Я. А. Коменського.	5	8
16.	Проаналізуйте пояснювальну записку навчальної програми з фахової дисципліни. Сформулюйте головні завдання, що стоять перед навчальною дисципліною. Складіть анотацію на підручники та посібники з фахової дисципліни для учнів загальноосвітньої школи.	6	7
17.	Проблема стимулювання пізнавальної активності учнів на уроках з фахової дисципліни (огляд педагогічної преси).	2	8
18.	Основні технології навчання в сучасній школі.	2	7
	Теоретичне обґрунтування класно-урочної системи навчання в працях Я.А. Коменського.	2	4
19.	Урок як форма навчання нової школи	4	4
20.	Характеристика 12-бальної системи оцінювання знань.	4	7
21.	Огляд державних документів про освіту.	4	7
23.	Управління загальноосвітніми навчальними закладами.	4	4
	Закон України «Про загальну середню освіту». Стаття 40.	3	3
24.	Основні проблеми творчої праці педагога; Узагальнення вчителем власного педагогічного досвіду.	3	7
	Разом за модулем II	101	160
	Разом за двома модулями	134	214

Оцінювання самостійної роботи студентів здійснюється на семінарських заняттях.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на семінарських, практичних заняттях:

1–2 бали – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв’язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

3 бали – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв’язку, вміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв’язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Студент здатен на рецензію відповіді іншого студента; здатен опрацювати матеріал самостійно.

4 бали – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об’єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

5 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв’язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

Критерії оцінювання самостійної роботи студентів

Знання студентів оцінюється з самостійної роботи за наступними критеріями:

- «відмінно» - студент володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні; комплексом знань та вмінь, який характеризується системністю. Студент проявляє нешаблонність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання. Студент спроможний самостійно формулювати узагальнення та висновки.

- «добре» - студент володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на високому рівні. У процесі застосування знань студент здатний вибрати необхідний елемент комплексу знань та вмінь. Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв’язування незнайомих задач, ситуацій.

- «задовільно» - студент володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на середньому рівні. Застосування знань та вмінь здійснюється здійснюється з опорою на зразок.

- «незадовільно» - студент володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні. Застосування знань та вмінь здійснюється зі значними помилками.

7. Індивідуальна робота

Тематика індивідуальних навчально-дослідницьких завдань

1. Взаємозв'язок культури й освіти у доісторичних світових цивілізаціях.
2. Порівняльний аналіз думок (поглядів) грецьких, римських і східних філософів щодо виховання особистості.
3. Характеристика змісту освіти й виховання у перших школах (порівняльний аналіз).
4. Становлення виховання дітей у доісторичний період з ХХ ст. до н.е. до поч. н.е.
5. Науково-педагогічний доробок Я.-А. Коменського.
6. Я.-А. Коменський і Україна.
7. Педагогічні погляди К.Д. Ушинського.
8. Просвітницька діяльність і педагогічні погляди М.С. Грушевського.
9. Діяльність громадських товариств у царині освіти та шкільництва на початку ХХ ст.
10. Складіть хронологічну таблицю основних праць К.Д. Ушинського.
11. Які проблеми в організації шкільного навчання розкриває автор?
12. Головні причини незадовільного стану освіти. Якою мовою повинно здійснюватися навчання в школах України?
13. Чи є дана теза актуальною на сучасному етапі? «Чому ж то воно так, що на Україні не вчать дітей по-нашому, як треба?» (див.: Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / [упоряд. О. О. Любар]; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Знання, 2005. – С. 370–371).
14. Підготуйте індивідуально-творче завдання про життя і педагогічну діяльність галицьких педагогів.
15. Освіта до часу хрещення України-Русі.
16. Українська мова в Київській Русі. Порівняльний аналіз систем виховання й освіти в Київській Русі та в країнах середньовічної Європи.
17. Пам'ятки педагогічної літератури Київської держави.
18. Напишіть твір-роздум на тему «Незалежність Київської Русі та розвиток освіти».
19. Прочитайте та проаналізуйте «Слово одного калуягера про читання книг» Іоанна Грешного», «Слово про закон і благодать» Іларіона.
20. Народна педагогіка як золотий фонд педагогіки наукової.
21. Родинна педагогіка як педагогічне явище.
22. Духовна педагогіка: роль і значення.
23. Світська педагогіка як педагогічне явище.
24. Роль виховання у формуванні особистості.
25. Вплив соціальних та біологічних чинників на процес виховання.
26. Соціальне середовище та його вплив на процес виховання.
27. Вивчіть та проаналізуйте міжособистісні відносини в учнівському колективі одного із класів школи, де ви навчалися. Складіть психолого-педагогічну характеристику учнівського колективу.
28. Проблема мети та ідеалу виховання: Г. С. Сковорода, К. Д. Ушинський, О. В. Духнович, Т. Г. Шевченко, І. Я. Франко, Г. Г. Ващенко, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський.
29. Самовиховання: історія, теорія, методика.
30. Перевиховання: історія, теорія, методика.
31. Проблема вивчення рівня вихованості особистості.
32. Проблема вивчення рівня вихованості учнівської групи.
33. Педагогічна занедбаність як соціально-педагогічне явище.
34. Важковиховуваність: психолого-педагогічні та соціальні проблеми.
35. Комплексний підхід щодо використання принципів виховання в освітньому процесі школи.
36. Проблема оптимального вибору методів виховання.

37. Проблема застосування методів виховання в умовах гуманізації школи.
38. Загальнолюдські цінності виховання.
39. Національне виховання, його пріоритети.
40. Питання морального виховання в народній педагогіці.
41. Народна педагогіка про трудове виховання.
42. Проблема всебічного гармонійного виховання в її історичному розвитку. Язак між моральним та трудовим вихованням.
43. Аналіз типів виховання в залежності від мети виховання.
44. «Перспективні форми виховної роботи та особливості їх використання в національній школі».
45. Сучасні передові технології в виховній роботі школи.
46. Застосування засобів виховання в діяльності класного керівника
47. Позашкільні дитячі виховні заклади.
48. Вивчіть та проаналізуйте міжособистісні відносини в учнівському колективі одного із класів школи, де ви навчалися.
49. Проведіть опитування школярів з метою виявлення їх ставлення до сім'ї, членів сім'ї. Для цього складіть перелік запитань і завдань для учнів.
50. Актуальні проблеми розвитку дидактики в системі національної педагогічної думки.
51. Тенденції розвитку сучасної дидактики в зарубіжній педагогіці.
52. Навчання і розвиток особистості.
53. Шляхи і засоби формування мотивів навчання.
54. Шляхи реалізації принципів навчання в умовах сучасної школи.
55. Особливості формування пізнавальних інтересів учнів.
56. Проблемне навчання з погляду соціальних завдань формування особистості.
57. Модульне навчання та його особливості.
58. Аксиоматичний характер педагогічних процесів.
59. Сутність основних принципів навчання та правила їх реалізації.
60. Напрямки реформування змісту освіти в закладах освіти України.
61. Досвід диференціації змісту освіти в світовій освітянській практиці.
62. Особливості побудови навчальних планів в загальноосвітніх школах та закладах освіти нового типу.
63. Характеристика змісту та змін навчальних програм /за фахом/.
64. Проблема класифікації методів навчання.
65. Творчий підхід до застосування методів навчання в сучасній школі.
66. Проблема вибору оптимальних методів навчання.
67. Вплив системи методів навчання на розвиток мислення учнів.
68. Особливості застосування в навчальному процесі методів проблемного навчання.
69. Особливості становлення та розвитку форм навчання в історії школи та педагогічної науки.
70. «Історичні етапи розвитку освіти в Україні».
71. «Інноваційні процеси у загальноосвітній школі».
72. Розвиток класно-урочної системи навчання.
73. Психолого-педагогічні вимоги до сучасного уроку.
74. Проблема моделювання уроків.
75. Методика і техніка оцінки навчальної діяльності учнів.
76. Методика і техніка підготовки вчителя до уроку.
77. Використання аналогій в навчальному процесі.
78. Діалогічні методи на уроці.
79. Особливості застосування монологічних методів на уроці.
80. Організація самостійної роботи учнів.

81. Особливості аналізу і оцінки педагогами-новаторами навчальної діяльності учнів.
82. Виховна функція оцінки.
83. Модульно-рейтингова система навчання.
84. Історія розвитку теорії та практики використання оцінок в навчальному процесі.
85. Особливості застосування тематичного підходу до оцінки знань, умінь та навичок учнів.
86. Вивчення результатів процесу навчання.
87. Тестовий метод дослідження результатів навчання, діагностика навчального процесу.
88. Гуманізація відносин в процесі внутрішньошкільного управління.
89. В. О. Сухомлинський про управління школою.
90. Педагогічні конфлікти, шляхи їх попередження.
91. Особистісно-професійні риси керівника закладу освіти.
92. Забезпечення якісного контролю в закладі загальної середньої освіти.
93. Нетрадиційні форми методичної роботи в школі.
94. Інноваційна діяльність загальноосвітніх навчальних закладів.
95. Особливості інноваційної праці вчителя.

Критерії оцінювання ІНДЗ

При розробленні критеріїв оцінки за ІНДЗ береться за основу повнота і правильність виконання завдання, ступінь усвідомлення та розуміння студентом навчального матеріалу проблемного характеру; враховується здатність студента диференціювати, інтегрувати та уніфікувати отримані знання, застосовуючи наукову термінологію; уміння здійснювати самостійний пошук та використання додаткового матеріалу для глибокого, логічного та творчого аналізу вивченого; уміння творчо застосовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань; мовленнєве оформлення відповіді тощо.

Порядок подання та захист ІНДЗ

1. Звіт про виконання ІНДЗ подається у вигляді реферату обсягом до 10 арк.
2. ІНДЗ подається викладачу не пізніше ніж за 2 тижні до підсумкового контролю або завершення семестру.
3. Оцінка за ІНДЗ виставляється на заключному занятті (семінарському, практичному) на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом ІНДЗ. Можливий захист завдання шляхом усного звіту студента про виконану роботу (до 5-ти хв.).
4. Оцінка за ІНДЗ враховується при виведенні підсумкової оцінки з навчального курсу. Максимальна кількість балів – 15.

Критерії оцінювання ІНДЗ

При розробленні критеріїв оцінки за ІНДЗ береться за основу повнота і правильність виконання завдання, ступінь усвідомлення та розуміння студентом навчального матеріалу проблемного характеру; враховується здатність студента диференціювати, інтегрувати та уніфікувати отримані знання, застосовуючи наукову термінологію; уміння здійснювати самостійний пошук та використання додаткового матеріалу для глибокого, логічного і творчого аналізу вивченого; уміння творчо застосовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань; мовленнєве оформлення відповіді тощо.

1 бал – студент має початковий рівень знань і не виявляє інтерес до навчального матеріалу; механічно відтворює зміст відповідного параграфу підручника/посібника; копіює певне завдання без будь-яких власних висновків та узагальнень;

2 бали – студент виявляє первинний інтерес до навчального матеріалу; має фрагментарні навички в роботі з підручником, але самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання;

3 бали – студент знає близько половини навчального матеріалу і здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача; описує явища, процеси без пояснень їх причин; за допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, але слабо орієнтується в поняттях;

4 бали – студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал, але відтворює його з помилками та неточностями; здатен з помилками й неточностями дати визначення основних понять; відповіді на додаткові питання непослідовні та нелогічні;

5 балів – студент має стійкі навички роботи з текстом підручника; може самостійно оволодіти більшою частиною навчального матеріалу; формулює поняття, наводить приклади, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен за необхідності використовувати наочні матеріали;

6 балів – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу; може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена;

7 балів – студент самостійно відтворює домінуючу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати набуті знання при розв'язуванні психологічних задач; користується додатковими джерелами;

8 балів – студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; розуміє основоположні теорії та факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє застосовувати засвоєний матеріал у стандартних ситуаціях;

9 (7) балів – студент уміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних теоретичних положень; самостійно користується додатковими джерелами; свідомо контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію; складає таблиці та схеми;

10 балів – знання студента є достатньо повними; він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно описує певні явища з точки зору їх смислового взаємозв'язку; відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими фрагментарними неточностями;

11 балів – студент уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки та залежності між явищами та фактами, розглядати виявлені закономірності, робити самостійні висновки; загалом належною мірою контролює власну учбову діяльність;

12 (8) балів – студент володіє глибокими та міцними знаннями, здатен використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали;

13 балів – студент самостійно визначає окремі цілі власної учбової діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну щодо власної;

14 (9) балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ;

15 (10) балів – студент вміє ставити й розв'язувати проблеми, самостійно здобувати та використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал у будь-якій

формі; активно розвиває свої обдарування та нахили; вільно висловлює перспективи у відповідній сфері досліджень.

8. Методи навчання

Лекції із застосуванням слайдів, відеофільмів; педагогічні дослідження; розв'язування педагогічних задач або творчих завдань; моделювання навчально-виховного процесу або його фрагментів; вивчення матеріалів передового педагогічного досвіду; написання рефератів; семінарські заняття із розв'язуванням творчих та практичних завдань; пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж, дискусія, диспут, вправи, ілюстрації, демонстрація, робота з літературою, пізнавальні ігри, навчальна дискусія, виконання творчих завдань; робота над навчальним проектом тощо.

9. Методи контролю

Поточне тестування; оцінка за проект (ІНДЗ); контрольні роботи, самостійні роботи, усне опитування, оцінка за творче завдання, підсумковий тест.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

МОДУЛЬ 1. Історія педагогіки.

МОДУЛЬ 2. Педагогіка

II семестр

ЗМ 1 (1-5)	ТК	ЗМ 2 (1-3)	ТК	ЗМ 3 (4-7)	ТК	ЗМ 4 (8-10)	ТК	ЗМ 5 (12-13)	ТК	ІНДЗ	Всього
5	5	5	10	10	10	10	10	10	10	15	100

III семестр

ЗМ 6 (14-18)	ТК	ЗМ 7 (19-22)	ТК	ІНДЗ	Сума
25	20	20	20	15	100

Підсумкова екзаменаційна оцінка з дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час іспиту (70%) та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою (30%), і проставляється в екзаменаційній відомості у балах і за національною шкалою оцінок.

За шкалою ECTS	За 100-бальною шкалою	За національною шкалою
A	90-100	Відмінно
B	82-89	Добре
C	75-81	Добре
D	67-74	Задовільно
E	60-66	Задовільно

FX	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом

Співвідношення питомої ваги результатів поточного контролю та результатів здачі екзамену встановлюється таким чином:

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	Екзаменаційна оцінка	
			Результати поточного та проміжного контролю	Результати здачі екзамену
A	Відмінно	90 – 100	27 – 30	63 – 70
B	Добре	82 – 89	24 – 26	58 – 62
C	Добре	75 – 81	22 – 23	53 – 57
D	Задовільно	67 – 74	20 – 21	47 – 52
E	Задовільно	60 – 66	18 – 19	42 – 46
FX	Незадовільно	35 – 59	10 – 17	25 – 41
X	Незадовільно	0 – 34	0 – 9	0 – 24

Критерії оцінювання за національною шкалою

Оцінка А «5» («відмінно») (90–100): студент виявляє міцні, глибокі і системні знання навчально-програмованого матеріалу; відповідь студента повна, правильна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення навчального матеріалу; демонструє вміння самостійно знаходити і користуватися джерелами інформації, критично оцінювати окремі нові факти, явища, ідеї, встановлювати причинно-наслідкові та міжпредметні зв'язки, робити аргументовані висновки; користується широким арсеналом засобів доказів власної думки, вирішує складні проблемні завдання; виявляє варіативність мислення і раціональність у виборі способів розв'язання практичних завдань; творчо застосовує професійні вміння і навички, досягнення педагогічної науки; вміє пов'язати теорію з практикою; володіє культурою викладу інформації, мова студента грамотна.

Оцінка В «4» («добре») (82–89): студент виявляє міцні, повні, ґрунтовні знання навчально-програмованого матеріалу; демонструє розуміння основоположних теорій і фактів, вміння аналізувати, порівнювати і систематизувати інформацію, встановлювати зв'язок з обраною професією та робити висновки; використовує загальновідомі докази у власній аргументації; вільно застосовує матеріал у стандартних ситуаціях; відповідь студента в цілому правильна, логічна та достатньо обґрунтована, однак при відповіді та виконанні практичних завдань допускає несуттєві помилки; рівень мовленнєвої культури відповідає загальноприйнятим нормам.

Оцінка С «4» («добре») (75–81): студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, проте його знання недостатньо глибокі і осмислені; відповідь на рівні загальних уявлень про предмет; демонструє деяке порушення логічності і послідовності викладу матеріалу; виявляє вміння частково

аналізувати навчальний матеріал, порівнювати і робити певні, але неконкретні і неточні висновки; не вміє пов'язати теоретичні положення з практикою; має фрагментарні навички в роботі з джерелами інформації; виявляє невисоку культуру викладу знань.

Оцінка Д «3» («задовільно») (67–74): студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє елементарні знання фактичного матеріалу; викладає матеріал уривчастими реченнями, при відповіді допускає суттєві помилки, які не здатен виправити після коректування запитань; недостатньо володіє розумовими операціями; відсутні уміння і навички у роботі з джерелами інформації; не вміє логічно мислити і викласти свою думку.

Оцінка Е «3» («задовільно») (60–66): має мінімально достатні знання з дисципліни, зі значними помилками; у загальному недостатньо орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не досить впевнено, з суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях.

Оцінка FХ «2» («незадовільно») (35–59) (з можливістю повторного складання: з обов'язковим повторним курсом) – не має мінімально достатніх знань з дисципліни; погано або зовсім не орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не виявляє навичок застосовування знань в практичних ситуаціях.

11. Методичне забезпечення

Ефективна реалізація програми передбачає:

- державні закони, нормативні документи, концепції національного виховання, навчальні підручники, навчально-методичні посібники для навчальних педагогічних закладів, монографії;
- методичні рекомендації;
- періодичні публікації з актуальних питань, посібники, розроблені для студентів (тематичні розробки модулів, структурно-логічні схеми навчальних тем, приклади конспектів занять і зразки творчих робіт, таблиці з орієнтовним плануванням, методичні рекомендації до написання ІНДЗ та інші);
- інтерактивний комплекс слайдів до окремих тем (виконання в програмі Microsoft Power Point).

12. Рекомендована література

Базова:

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посібник для студентів ВНЗ. [2-ге вид., перероб., доп.]. К. : Академвидав, 2007. 615 с.
2. Зайченко І. В. Історія педагогіки: у двох книгах. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки : навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 624 с.
3. Зайченко І. В. Історія педагогіки: у двох книгах. Книга ІІ. Школа освіта і педагогічна думка в Україні : навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 1032 с.
4. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. [2-ге вид.]. К. : Освіта України, 2008. 526 с.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник для студентів ВНЗ / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. [2-ге вид., перероб. і доп.]. К. : Знання-Прес, 2007. 447 с.

6. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник. [5-е вид., випр. і доп.]. К. : «КДНК», 2007. 615 с.
7. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник. К. : «КДНК», 2003. 528 с.
8. Педагогіка : хрестоматія / Уклад. А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. К. : Знання-Прес, 2003. 700 с.
9. Педагогіка : навч. підручник / В. М. Галузьяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. [2-ге вид., перероб. і доп.]. Вінниця: «Книга-Вега», 2003. – 419 с.
10. Педагогіка : навч. підручник / Уклад. А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. К. : Знання-Прес, 2003. 418 с.
11. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник. К. : «Академія», 2001. 528 с.
12. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник. К. : Либідь, 2002. 560 с.

Допоміжна:

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України : підручник для студентів ВНЗ. К. : Либідь, 2006. 424 с.
2. Закон України «Про загальну середню освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.
3. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / Упор. О. О. Любар; за ред. В. Г. Кременя. К. : П-во «Знання», 2003. 447 с.
4. Коваленко Є. І. Історія зарубіжної педагогіки: хрестоматія, навч. посібник для студентів ВНЗ / Є. І. Коваленко, Н. І. Белкіна; за ред. Є. І. Коваленка. К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.
5. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Педагогічна газета. 2000. № 6. С. 4–5.
6. Концепція загальної середньої освіти (12 річна школа) // Початкова школа. 2002. № 2. С. 1–5; № 2. С. 1–6.
7. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях: навч. посібник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. К.: Знання, 2006. 311 с.
8. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник / В. І. Лозова, Г. В.Троцько. Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. [2-е вид. випр., доп.]. Харків: «ОВС», 2002. 236 с.
9. Любар О. О. та ін. Історія української школи і педагогіки: навч. посібник / О. О. Любар. – К. : Т-во «Знання». КОО, 2003. – 447 с.
10. Мазоха Д. С. Педагогіка : навч. посібник для студентів ВНЗ / Д. С. Мазоха, Н. І. Опанасенко. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 232 с.
11. Максимюк С. П. Педагогіка : навч. посібник. К. : Кондор, 2005. 667 с.
12. Малафійк І. В. Дидактика : навч. посібник для студентів ВНЗ / І. В. Малафійк. К. : Кондор, 2005. 398 с.
13. Мартиненко С. М. Загальна педагогіка : навч. посібник / С. М. Мартиненко, Л. Л. Хоружа. К. : МАУП, 2002. 172 с.
14. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні : навч. посібник. К. : Вікор, 2003. 335 с.
15. Мосіяшенко В. А. Історія педагогіки України в особах : навч. посібник / В. А. Мосіяшенко, О. І. Курок, Л. В. Задорожна. Суми: Універсальна книга, 2005. 266 с.
16. Нова українська школа. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. – Назва з екрана. Омеляненко В. Л. Настільна книга класного керівника. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 328 с.
17. Омеляненко В. Л. Педагогіка : завдання і ситуації : практикум / В. Л. Омеляненко, А. І. Кузьмінський, Л. П. Вовк. [2-ге вид., випр.]. К. : Знання-Прес, 2006. 423 с.
18. Онишків З. М. Основи школознавства : навч. посібник. Тернопіль, 2003. 176 с.

19. Педагогіка : хрестоматія / Уклад. А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. [2-ге вид.]. К. : Знання-Прес, 2006. 700 с.
20. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн та ін. К. : Вища шк., 2004. 422 с.
21. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти // Завуч. 2003. № 7. С. 1–2.
22. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський. К. : Рад. школа, 1978. 263 с.
23. Сухомлинський В. О. Духовний світ школяра / В. О. Сухомлинський // Вибр. Тв.. В 5 т. К. : Рад. школа, 1976. Т. 1. С. 207–400.
24. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. В 5 т. К. : Рад. школа, 1976. Т. 1. С. 207–400.
25. Сухомлинський В. О. Павліська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. в 5 т. К. : Рад. школа, 1977. Т. 4. С. 207–400.
26. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 т. К. : Рад. школа, 1997. Т. 4. С. 391–626.

13. Інформаційні ресурси

1. Новини педагогіки, електронна бібліотека видань з історії педагогіки [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://pedagogic.ru/books/item/f00/s00/z0000018/index.shtml>. Назва з екрана.
2. Державна науково-педагогічна бібліотека ім. В. О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.library.edu.ua/scientific_information_work/suhomlinskiy/. Назва з екрана.
3. Електронна бібліотека педагогічної літератури [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://pedagogic.ru/books/item/f00/s00/z0000018/st006.shtml> Назва з екрана.
4. Посилання на популярні педагогічні Інтернет-ресурси [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://sloboda.at.ua/publ/sajti_institutiv_pisljadiplomnoji_pedagogichnoji_osviti/1-1-0-68. Назва з екрана.
5. Педагогічні бібліотеки [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://lib.ua.ru/net/diss/cont/23693.html>. Назва з екрана.
6. Збірник наукових праць «Педагогіка 2010». [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://bdpu.org/news/new060410>. Назва з екрана.
7. Сайти для педагогів: новини, публікації, електронні бібліотеки, форуми. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://krok.org.ua/rod-ukr.php>. Назва з екрана.
8. Педагогічні журнали, газети. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://dir.meta.ua/.../education-news/>. Назва з екрана.
9. Семінар педагогів-організаторів. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://vinmetodosvita.ho.ua/241-seminar-pedagogiv-organizatoriv.html>. Назва з екрана.
10. Електронний архів журналу «Педагогічний вісник». [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua/.../08knapor.htm>. Назва з екрана.
11. Електронні журнали та газети Портал сучасних педагогічних ресурсів. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://intellect-invest.org.ua/educ_resources_e-magazines/. Назва з екрана.
12. Електронна онлайн-бібліотека. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://readbookz.com/books/172.html>. Назва з екрана.
13. Електронна бібліотека з практичної педагогіки. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://freebooks.net.ua/uchebniki/humanitarni/othera/52071-m.drjebbl-i-dzh.stringer-putevoditel-po.html>. Назва з екрана.
14. Освітній портал «соціальна педагогіка». [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://sch-1617.ucoz.ru/index/socialna_pedagogika/0-108. Назва з екрана.